

Audit pripravenosti na rozvoj

v regióne tvoreného okresmi: Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Sobrance, Snina, Stropkov, Svidník, Trebišov, Vranov nad Topľou

Karpatský rozvojový inštitút

Október 2009

Audit pripravenosti na rozvoj

v regióne tvoreného okresmi: Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Sobrance, Snina, Stropkov, Svidník, Trebišov, Vranov nad Topľou

NÁZOV PROJEKTU

Audit pripravenosti prihraničných oblastí
s Ukrajinou na rozvoj s dôrazom na cezhraničnú
spoluprácu

REALIZÁTOR PROJEKTU

Karpatský rozvojový inštitút

PARTNERI V PROJEKTE

Karpatská nadácia Slovensko

Karpatská nadácia Ukrajina

PROJEKT BOL REALIZOVANÝ V RÁMCI BLOKOVÉHO GRANTU
„OTVÁRAME DVERE PRE NOVÉ MOŽNOSTI SPOLUPRÁCE“,
SPROSTREDKOVANÉHO NADÁCIOU PRE PODPORU OBČIANSKÝCH
AKTIVÍT A FINANCOVANÝ Z NÓRSKEHO FINANČNÉHO MECHANIZMU
A ZO ŠTÁTNEHO ROZPOČTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

PUBLIKÁCIU ZOSTAVILI

Ing. Erika Lepeňová

Mgr. Michal Schvalb

RNDr. Andrej Šteiner, PhD.

Ing. Alena Kozlayová

PRIESKUM REALIZOVALI

Karpatský rozvojový inštitút

Karpatská nadácia Slovensko

Maxima, prieskumy a analýzy trhu, s. r. o.

Karpatská nadácia Ukrajina

Agentúra na podporu regionálneho rozvoja

Košice, n. o.

Obsah

*) Úvod	6
I.) Inštitucionálny rámec pre podporu rozvoja	9
1.1 METODOLÓGIA	9
1.2 ZISTENIA	12
1.2.1 ORGANIZAČNÉ ŠTRUKTÚRY A POSLANECKÉ KOMISIE MIEST A SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV	12
1.2.2 ROZSAH DEKLAROVANÝCH ČINNOSTÍ ORGANIZÁCIÍ TVORIACICH INŠTITUCIONÁLNY RÁMEC	13
1.2.3 ROZSAH SKUTOČNE REALIZOVANÝCH ČINNOSTÍ A KOMPETENCIÍ VO VYBRANÝCH OBLASTIACH	14
1.2.4 POSÚDENIE KVALITY PORADENSKEJ ČINNOSTI	27
1.3 ZÁVERY	29
2) Zapojenie podnikateľov do rozvoja	31
2.1 METODOLÓGIA	31
2.2 ZISTENIA	33
2.2.1 EKONOMICKÉ AKTIVITY MIESTNYCH PODNIKATELSKÝCH SUBJEKTOV S UKRAJINOU	33
2.2.2 ROZSAH A ZAMERANIE NEKOMERČNÝCH AKTIVÍT PODNIKATEĽOV PRISPIEVAJÚCICH K ROZVOJU	34
2.3 ZÁVERY	35
3) Kvalita a rozsah spolupráce s Ukrajinou v rámci prihraničného regiónu	36
3.1 METODOLÓGIA	36
3.2 ZISTENIA	38
3.2.1 ROZSAH A KVALITA SLOVENSKO-UKRAJINSKÝCH AKTIVÍT Z POHLADU INŠTITUCIONÁLNEHO RÁMCA	38
3.2.2 ROZSAH A KVALITA UKRAJINSKO-SLOVENSKEJ SPOLUPRÁCE Z UKRAJINSKEJ STRANY	40
3.3 ZÁVERY	42
4) Rozvojové plány	43
4.1 METODOLÓGIA	43
4.2 ZISTENIA	45
4.2.1 KVALITA ROZVOJOVÝCH PLÁNOV MIEST	45
4.2.2 SÚLAD ROZVOJOVÝCH PLÁNOV A ÚZEMNÝCH PLÁNOV VYBRANÝCH MIEST	46
4.2.3 VNÍMANIE PROCESU TVORBY A REALIZÁCIE ROZVOJOVÝCH DOKUMENTOV MIEST	48
4.3 ZÁVERY	50

5)	Prieskum rozsahu, kvality a účinnosti využívania nenávratných finančných zdrojov na podporu rozvoja	51
5.1	METODOLÓGIA	51
5.2	ZISTENIA	53
5.2.1	ROZSAH, KVALITA A ÚČINNOSŤ VYUŽÍVANIA NENÁVRATNÝCH FINANČNÝCH ZDROJOV NA CIELOVOM ÚZEMÍ	53
5.2.2	ROZSAH, KVALITA A ÚČINNOSŤ VYUŽÍVANIA NENÁVRATNÝCH FINANČNÝCH ZDROJOV NA REALIZÁCIU CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE Z UKRAJINSKEJ STRANY	55
5.3	ZÁVERY	56
*)	Záver a odporúčania	57
	ZOZNAM SUBJEKTOV, KTORÝCH INFORMÁCIE BOLI V PUBLIKÁCII POUŽITÉ	61

*) Úvod

Prieskum v rámci projektu „Audit pripravenosti prihraničných oblastí s Ukrajinou na rozvoj s dôrazom na cezhraničnú spoluprácu“, podporený v rámci blokového grantu Nórskeho finančného mechanizmu, administrovaného Nadáciou na podporu občianskych aktivít, bol zameraný na územie, ktoré je v blízkosti (cca do 50 km) slovenskej hranice s Ukrajinou, t. j. na región tvorený okresmi Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Snina, Sobrance, Stropkov, Svidník, Trebišov, Vranov nad Topľou.

Toto územie sa vo všeobecnosti vyznačuje nasledujúcimi charakteristikami:

- **nevybilancovaný demografický vývoj**, kedy síce možno pozorovať mierny nárast populácie v regióne, ale v podstate len zásluhou rastu populácie sociálne neprispôsobivých občanov;
- **nesúlad medzi existujúcou a požadovanou kvalitou vzdelávania a odbornej prípravy**, čo vedie k tomu, že kvalifikácia absolventov nie je často v súlade s požiadavkami trhu;
- **relatívne nízka zamestnanosť a vysoká nezamestnanosť** v porovnaní s celoslovenským priemerom, ktorá je odrazom nielen nižšej kvalifikácie disponibilnej pracovnej sily, ale aj nedostatočne rozvinutých podnikateľských aktivít;
- **limitované inštitucionálne kapacity**, ktoré nepokrývajú potrebné odbornosti pre proces pozitívnej zmeny;
- **značné rezervy v oblasti infraštruktúry a regionálnej dostupnosti**, najmä v dopravnej infraštruktúre, v environmentálnej infraštruktúre (mnohé oblasti regiónu majú vysokú environmentálnu zataženosť, tak z pohľadu starých ekologických záťaží, ako aj nedostatočnej ochrany životného prostredia), ale tiež v oblasti modernizácie zdravotníckej infraštruktúry (kde stav nedosahuje ani priemer požiadaviek v rámci stredo európskych štandardov);
- **nízkou konkurencieschopnosťou mnohých podnikov a služieb**;
- **nedostatočná úroveň informatizácie** regiónu;
- **nízka úroveň výskumu, vývoja a zavádzania inovácií**;
- **blízkosť Schengenskej hranice s Ukrajinou**, ktorá je nielen bariérou rozvoja tohto regiónu, ale môže byť pre neho aj komparatívnou výhodou.

Vzhľadom k tomu, že predmetné územie je značne geograficky, ekonomicky a infraštruktúrne marginalizované, jeho rozvojové možnosti sú limitované. Kľúčovým faktorom pre posilnenie socio-ekonomického rozvoja predmetného územia sa javí posilnenie pripravenosti na rozvoj. Znalosť súčasného stavu ako aj identifikácia nedostatočností či bariér rozvoja pri-

hraničného regiónu je základným predpokladom pre nasmerovanie a financovanie účinných opatrení/programov/projektov, ktoré budú viesť k jeho zlepšeniu.

Tematické oblasti pre posúdenie pripravenosti na rozvoj boli vybrané na základe nasledujúcich kritérií:

- oblasť je dôležitá z hľadiska podpory rozvoja územia;
- zlepšenie v danej oblasti sa dá uskutočniť v rámci existujúceho legislatívno-inštitucionálneho prostredia na regionálnej či miestnej úrovni;
- opatrenia na zlepšenie v danej oblasti si nevyžadujú veľké finančné investície, len zmenu prístupu či uvedomenia, viac vedomostí a skúseností, či zmenu spravovania.

Na základe kritérií boli pre prieskum vybrané tieto oblasti:

- Inštitucionálny rámec pre podporu rozvoja
- Zapojenie podnikateľov do rozvoja
- Rozvojové plány
- Spolupráca s Ukrajinou
- Využívanie nenávratných finančných zdrojov

Prieskumom bola overovaná platnosť nasledujúcich hypotéz:

1. **Inštitucionálny rámec** (subjekty tak verejného ako aj súkromného sektora, ktoré majú napomáhať rozvoju územia), **má organizačné mechanizmy, činnosti, vedomosti a zručnosti, poradenský systém, využívanie IKT, partnerstvá či schopnosť získavať zdroje rozvinuté tak, aby mohol zabezpečiť efektívnu podporu skúmanému regiónu.**
2. **Miestni podnikatelia prispievajú do rozvoja svojimi ekonomickými aktivitami a rozvoj podporujú aj aktivitami nekomerčného charakteru.**
3. **Rozvojové plány na úrovni VÚC, miest či mikroregiónov sú zostavené a implementované tak, aby boli účinným nástrojom na rozvoj územia.**
4. **Slovensko-ukrajinská spolupráca na úrovni podnikateľov, inštitucionálneho rámca a ďalších subjektov prispieva výrazným spôsobom k rozvoju skúmaného prihraničného regiónu.**
5. **Nenávratné finančné zdroje, ako významný nástroj pre realizáciu rozvoja, sú využívané cielene a účinne podľa skutočných potrieb regiónu.**

Zisťovanie bolo realizované tak prieskumom verejne dostupných informácií – dokumentov, databáz, web stránok (sekundárny prieskum), ako aj priamym oslovením reprezentantov jednotlivých inštitúcií prostredníctvom dotazníkov, ako aj telefonickými alebo osobnými hĺbkovými rozhovormi (primárny prieskum). Napriek uplatneniu komplexného prístupu v prieskume, reprezentatívnosť výstupov bola ovplyvnená negatívnymi faktormi ako sú neexistencia a/alebo neúplnosť prístupných informačných databáz, neexistencia a/alebo neúplnosť informácií na web stránkach väčšiny inštitúcií, neochota zástupcov niektorých inštitúcií či podnikov zúčastniť sa prieskumu, resp. efekt „preceňovania sa“ u viacerých respondentov. Napriek tomu autorský kolektív považuje výsledky prieskumu za vierohodné a z nich odvodené závery za preukázané.

Táto publikácia má slúžiť predovšetkým subjektom zodpovedným za rozvoj skúmaného územia priamo zo zákona tzn. mestám, obciam, samosprávnym krajom, ako aj inštitúciám štátnej správy v území, ďalej tzv. podporným inštitúciám v území, medzi ktoré sú zaradené rozvojové agentúry, centrá prvého kontaktu, regionálne poradenské a informačné centrá, obchodné a priemyselné komory, ako aj neziskovým organizáciám, hrajúcim v rozvoji významnú úlohu.

Účelom publikácie je tiež pomôcť donorom pri efektívnejšom a účinnejšom nasmerovaní svojej pomoci do predmetného územia ako aj pri posudzovaní relevantnosti predkladaných projektov.

Publikácia obsahuje najdôležitejšie zistenia z veľmi podrobnej banky informácií, ktorá bola získaná počas projektu (k dispozícii je záujemcom v záverečnej správe z projektu). Texty sú štruktúrované tak, aby bolo jasné z akých hypotéz prieskum vychádzal, aké boli hlavné zistenia a aké z nich boli zostavené závery, ktoré sú kombináciou zistení z prieskumu, záverov diskusijných a konzultačných stretnutí a expertných názorov. Súčasne obsahuje aj základnú metodológiu prieskumu pre prípadné opakovanie prieskumu v budúcnosti.

Manažérom a odborným garantom prieskumu bol Karpatský rozvojový inštitút, Košice, ktorý spolupracoval s ďalšími inštitúciami ako sú Karpatská nadácia Slovensko (partner projektu), Maxima, prieskumy a analýzy trhu, s. r. o., Karpatská nadácia Ukrajina (partner projektu), Agentúra na podporu regionálneho rozvoja, Košice.

Autori tejto publikácie ďakujú Nadácii na podporu občianskych aktivít za to, že umožnila realizovať tento prieskum a tiež všetkým zúčastneným expertom ako aj všetkým tým, ktorí sa svojím názorom zaslúžili o úspešné završenie prieskumu.

I.) Inštitucionálny rámec pre podporu rozvoja

Pod inštitucionálnym rámcom, ktorého charakteristiky boli posúdené sa rozumejú nasledujúce skupiny inštitúcií:

- mestá a vyššie územné celky (VÚC), ktoré majú svoju úlohu v rozvoji určenú zákonom;
- mikroregióny, ktoré predstavujú inštitucionalizované združenia obcí za účelom riešenia spoločných problémov a za účelom hľadania spoločných ciest rozvoja príslušného územia;
- podporné inštitúcie, ktoré hoci nemajú povinnosti a úlohy v rozvoji určené zo zákona, v zmysle filozofie a misie svojho fungovania majú vo výraznej miere pomáhať ostatným rozvojovým aktérom ako napr. mestám, obciam či mikroregiónom, ako aj podnikateľom pri realizácii rozvojových aktivít. Sami zároveň môžu realizovať vlastné aktivity, ktorými prispievajú k rozvoju v regióne. Takými sú napr. agentúry na podporu regionálneho rozvoja/regionálne rozvojové agentúry (ARR/RRA), regionálne vzdelávacie centrá (RVC), centrá prvého kontaktu (CPK), regionálne poradenské a informačné centrá (RPIC), business innovation centre (BIC), regionálne poľnohospodárske a obchodné komory (SPPK a SOPK) a pod.;
- neziskové organizácie, ktoré prispievajú k rozvoju svojimi aktivitami ako aj poradenstvom v rámci oblastí, na ktoré sa špecializujú.

1.1 METODOLÓGIA

Hoci úlohy jednotlivých zložiek inštitucionálneho rámca v rozvoji sú v rámci rôznych oblastí činnosti rôzne, na to aby dokázal plnohodnotne plniť svoje úlohy musia byť splnené nasledujúce hypotézy, ktoré sú zároveň východiskovými predpokladmi, ktoré sa prieskumom budú potvrdia alebo vyvrátiť:

1. **Územná samospráva v skúmanom regióne má svoje organizačné prostredie nastavené tak, aby mohla v zmysle svojho poslania iniciovať, koordinovať a manažovať rozvojové aktivity.**
2. **Jednotlivé subjekty inštitucionálneho rámca plnia úlohy v rozvoji, pre ktoré vznikli alebo boli založené.**
3. **Jednotlivé subjekty inštitucionálneho rámca disponujú dostatkom kompetencií (vedomostí a zručnosť), aby mohli plniť úlohy v rozvoji, pre ktoré vznikli alebo boli založené.**
4. **Využívanie informačno-komunikačných technológií pre podporu rozvoja je v rámci inštitucionálneho rámca na úrovni, ktorá zodpovedá požiadavkám a možnostiam súčasnej doby.**

5. Získavanie mimorozpočtových zdrojov na rozvoj je systematická činnosť všetkých subjektov.
6. Princíp partnerstva či spolupráce subjektov inštitucionálneho rámca v rozvojových aktivitách je využívaný a subjekty disponujú dostatkom vedomostí a skúseností s ich aplikáciou.
7. V skúmanom regióne je dostatočná dostupnosť a kvalita poradenstva v oblastiach, ktoré sú dôležité pre jeho rozvoj.

Overenie vyššie uvedených hypotéz v oblasti charakteristík a kvality inštitucionálneho rámca bolo realizované prieskumom súčasného stavu v nasledujúcich štyroch tematických častiach:

1. Prieskum organizačných štruktúr miest a VÚC s dôrazom na existenciu a zaradenie pre rozvoj relevantných odborov a existencia komisií pri mestských a krajských zastupiteľstvách.
2. Prieskum rozsahu deklarovaných činností.
3. Prieskum rozsahu skutočne realizovaných činností a kompetencií vo vybraných oblastiach.
4. Prieskum kvality realizovaných poradenských činností.

Uplatnený bol nasledujúci metodologický postup:

Prieskum organizačných štruktúr miest a VÚC a existencia komisií pri mestských a krajských zastupiteľstvách bol realizovaný posúdením organizačných štruktúr ako aj štruktúry komisií pri zastupiteľstvách miest a samosprávnych krajov, na základe verejne prístupných informácií na ich webových stránkach k 30. 6. 2009¹.

Prieskum rozsahu deklarovaných činností bol realizovaný prieskumom informácií ohľadom činností subjektov inštitucionálneho rámca prístupných na ich webových stránkach k 30. 6. 2009². V prípade miest a VÚC boli v prípade nedostatku informácií na webových stránkach preskúmané aj náplne činností organizačných zložiek relevantných pre rozvoj.

Prieskum rozsahu skutočne realizovaných činností a kompetencií vo vybraných oblastiach a prieskum kvality realizovaných poradenských činností bol uskutočnený formou osobného dopytovania zástupcov všetkých skupín subjektov inštitucionálneho rámca podľa vopred pripravených dotazníkov a scenárov pre individuálne rozhovory. Pri prieskume rozsahu činností boli pre projekt relevantné len činnosti realizované v období rokov 2006 – 2008.

¹ V prípade Košického samosprávneho kraja (KSK) bola do posúdenia zapracovaná aj zmena organizačnej štruktúry úradu platná k 1. 9. 2009.

² V prípade ak RRA nemala vlastnú web stránku, posudzovaný bol popis činností uvedený na stránke www.isrra.sk.

Závery v rámci týchto častí prieskumu zodpovedajú reprezentatívnej vzorke tvorenej:

Cieľové skupiny	Dotazníkový prieskum a/alebo hĺbkové rozhovory
pracovníci mestských úradov z oblasti region. rozvoja – vedúci oddelení, resp. nimi určení pracovníci oddelení	13 miest
starostovia obcí poverení zastupovať mikroregióny	5 mikroregiónov
riaditelia, resp. nimi poverení odborní pracovníci – RRA, RPIC, CPK	12 podporných inštitúcií
riadiť, resp. odborný pracovník zodpovedný za prípravu projektov – SOPK, SPPK	2 podporné inštitúcie
riaditelia n. o.	10 neziskových organizácií
SPOLU	42 respondentov

Prieskum v oblasti kvality webových stránok miest a podporných inštitúcií bol realizovaný analýzou vybraných atribútov webových stránok miest a podporných inštitúcií, ktoré boli prístupné k 30. 6. 2009. Závery prieskumu zodpovedajú reprezentatívnej vzorke 15 miest cieľového územia (1 mesto nemalo vlastnú webovú stránku) a 8 podporných inštitúcií.

1.2 ZISTENIA

1.2.1 ORGANIZAČNÉ ŠTRUKTÚRY A POSLANECKÉ KOMISIE MIEST A SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV

Z uskutočneného prieskumu v tejto oblasti je zrejmé, že mestá ako aj kraje takmer vo všetkých prípadoch zriadili organizačnú zložku zaoberajúcu sa regionálnym rozvojom. Vymedzené organizačné zložky miest ako aj samosprávnych krajov majú zvyčajne vo svojom názve uvedené slovné spojenie „regionálny rozvoj“, napriek tomu, že u miest sa jedná výlučne o rozvoj ich katastrálneho územia a v popise činností danej organizačnej zložky sa minimálne spomína aj rozvoj ich spádového územia.

Organizačné zložky sú v organizačnej štruktúre úradov zvyčajne zaradené na rovnakých úrovniach ako ostatné oddelenia, hoci v zmysle svojho poslania by mali byť koordinačnými orgánmi pre rozvojové činnosti samosprávy, a teda by to mali byť orgány s osobitným postavením a kompetenciami a táto pozícia by mala byť viditeľná aj v organizačnej štruktúre úradov. V zmysle výsledkov prieskumu malo takto zaradenú organizačnú zložku zaoberajúcu sa rozvojom len mesto Snina.

Mestá ako aj VÚC majú tendencie pod činnosť organizačnej zložky zaoberajúcej sa rozvojom pridružovať aj ďalšie činnosti, ako napr. výstavba, doprava, životné prostredie a pod. Pridružené činnosti sa následne prejavujú aj v názvosloví konkrétnych oddelení, či odborov. Výnimkami v oblasti pridružovania činnosti (podľa názvu organizačnej zložky) k oddeleniu regionálneho rozvoja sú napr. mestá Trebišov, Snina či KSK.

V prípade samosprávnych krajov boli pod jednotlivé odbory regionálneho rozvoja začlenené oddelenia/referáty rôzneho typu, čo zrejme súvisí buď s neporozumením obsahu a rozsahu činností, ktoré sa v rámci manažmentu rozvoja vykonávajú alebo sa to uskutočnilo v súvislosti s potrebou vytvorenia či redukcie pracovných miest. V prípade Prešovského samosprávneho kraja (PSK), regionálny rozvoj je v rámci daného odboru realizovaný na úrovni oddelenia, ktoré sa nachádza na rovnakej úrovni ako napr. Oddelenie cestovného ruchu či cezhraničnej spolupráce.

Z hľadiska realizácie rozvoja bolo vytvorenie odboru pre implementáciu európskych projektov v KSK ťažko pochopiteľné, keďže projekty predstavujú jeden z najvýznamnejších nástrojov pre realizáciu rozvoja a ich tvorba a implementácia by nemala byť organizačne oddelená od odboru regionálneho rozvoja. Otázne tiež je, prečo boli pod Odbor pre implementáciu európskych projektov priradené práve Referát cestovného ruchu, cezhraničnej a nadnárodnej spolupráce, či referát pre vysunuté pracoviská úradu v: Spišskej Novej Vsi, Rožňave, Michalovciach, Trebišove a Moldave nad Bodvou.

Za pozitívne je možné považovať snahu niektorých subjektov o prepojenie útvaru

regionálneho rozvoja a útvaru územného plánovania, keďže ide o plánovacie činnosti, ktoré spolu veľmi úzko súvisia. Podľa názvu sú tieto činnosti pod jeden útvar prepojené iba v prípade mesta Sobrance, PSK a KSK.

Takmer všetky mestá a oba kraje pri zastupiteľstvách zriadili tiež komisie pre regionálny rozvoj. Avšak, podobne ako je tomu pri organizačných zložkách zaoberajúcich sa rozvojom, boli k týmto komisiám pridružené aj ďalšie činnosti – napr. doprava, životné prostredie a pod. väčšinou tak, aby komisia zodpovedala názvu daného útvaru.

1.2.2 ROZSAH DEKLAROVANÝCH ČINNOSTÍ ORGANIZÁCIÍ TVORIACICH INŠTITUCIONÁLNY RÁMEC

Z výsledkov prieskumu je zrejmé, že inštitucionálny rámec v rozvoji sám sebe pripisuje úlohu pri tvorbe koncepčných rozvojových dokumentov najmä v prípade miest a VÚC, v prípade podporných inštitúcií a mikro-regiónov len v niektorých prípadoch. Neziskové organizácie sa z popisu na webových stránkach nevidia ako subjekty napomáhajúce rozvoju územia.

Všetky subjekty inštitucionálneho rámca (okrem neziskových organizácií, kde je to skôr ojedinelé) sa vidia v úlohe prípravy a prípadne aj implementácie projektov z nenávratných finančných zdrojov, prípadne v role informátorov či poradcov pri ich príprave. Už menej subjektov svoje činnosti sústreďuje aj na koordináciu projektov v súvislosti s aktivitami ďalších subjektov inštitucionálneho rámca v danom území, prípadne na sledovanie ich dopadov.

Hlavne mestá a VÚC, v niektorých prípadoch aj ARR/RRA deklarovali spoluprácu/ vytváranie partnerstiev s ostatnými aktérmi rozvojových aktivít. Niektoré ARR/RRA uvádzajú vytváranie partnerstiev pre potreby projektov. Neziskové organizácie (s výnimkou jednej) sa zvyčajne nezmieňujú o spolupráci s inými subjektmi.

Jednotlivé deklarované činnosti organizácií v skupine podporných inštitúcií sa opakujú a prekrývajú – všetky uvádzajú vzdelávanie, informovanie, poradenstvo, pritom podporné inštitúcie na svojich stránkach neuvádzajú tematické oblasti/špecializáciu, v ktorej svoje služby poskytujú, resp. na ktoré sa

špecializujú (okrem jednej). Zriedkavé je aj zverejnenie cieľových skupín pre svoje činnosti, avšak posúdením kontextu deklarovaných aktivít je možné skonštatovať, že často dochádza k ich prekryvaniu v rámci jednotlivých skupín podporných inštitúcií (často spomínanou skupinou sú najmä podnikatelia).

1.2.3 ROZSAH SKUTOČNE REALIZOVANÝCH ČINNOSTÍ A KOMPETENCIÍ VO VYBRANÝCH OBLASTIACH

Rozvojom na úrovni miest sa v rámci útvaru rozvoja mesta, v zmysle kompetencií zameraných v zákone, zaoberá priemerne 1,5 zamestnanca. Všetky mestské úrady deklarujú poskytovanie neformálneho poradenstva, nie systematických konzultácií, hlavne v oblasti možností pre mobilizáciu zdrojov a čiastočne v oblasti prípravy a realizácie projektov.

Cieľovými skupinami pre poradenstvo miest sú zvyčajne obce a neziskové organizácie, keďže podľa názoru miest podnikatelia v oblasti prípravy projektov využívajú skôr poradenstvo a služby podporných inštitúcií.

Podporné inštitúcie (ARR/RRA, CPK, RPIC, BIC, obchodné komory) deklarujú, že pri svojich činnostiach využívajú vlastných zamestnancov (dve tretiny z nich v súčasnosti zamestnávajú 1-3 interných zamestnancov, zvyšná tretina 7-15) ako aj sieť externých expertov podľa potreby.

Podľa vyjadrení predstaviteľov podporných inštitúcií v oblasti počtu zamestnancov je

stále priestor na jeho zvyšovanie z pohľadu dopytu klientov po ich službách.

Všetky oslovené podporné organizácie (RRA, CPK a RPIC) deklarujú poskytovanie poradenstva alebo konzultácií a považujú to za jednu z hlavných činností, ktorým sa venujú a za účelom ktorej boli založené. Problémom však podľa nich je nedostatok finančných prostriedkov (od Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja, od ich zriaďovateľov či zakladateľov) na zaplatenie mzdových a iných nákladov spojených s bezplatným poradenstvom. To tlačí podporné inštitúcie k získavaniu ďalších prostriedkov pre svoje fungovanie, komerčne či cez EÚ projekty, na úkor ich poslania – podpory regionálneho rozvoja.

Zo skúseností najmä menších lokálnych RRA vyplynulo, že mestá majú už vlastné kapacity alebo vybrané organizácie, s ktorými spolupracujú pri príprave žiadostí o nenávratný finančný príspevok. Pre menšie RRA sú tiež konkurenciou viac rozvinuté rozvojové agentúry. Cieľovou skupinou takýchto RRA v regióne sú často najmä menšie obce, ktoré však zvyčajne nemajú finančné prostriedky na úhradu poskytnutých služieb. Hoci podporné inštitúcie pri poskytovaní svojich služieb a priori nepocitujú geografické obmedzenia, zvyčajne služby poskytujú viac-menej v okolí svojho sídla.

Za základné témy, v ktorých poskytujú poradenstvo a konzultácie, respondenti považujú čerpanie fondov EÚ, zvlášť pri príprave časovo a odborne náročných investičných projektov, niektorí uvádzajú, že sa už objavuje aj dopyt po službách na zabezpečenie úspešnej implementácie projektu.

Oslovené organizácie, v porovnaní s mestami, poskytujú poradenstvo viacerými formami a spôsobmi: individuálne aj skupinovo, na osobných stretnutiach, telefonicky; aj písomne – najmä prostredníctvom e-mailu, ale aj pošty, svojich webových stránok a inzerátov v miestnej tlači (písomnú formu veľmi málo používa len jedna organizácia) vrátane diseminácie materiálov vydaných svojou alebo inou RRA/CPK/RPIC. Podporné organizácie na dôvažok organizujú aj stretnutia s poradenským cieľom pre skupinu záujemcov, alebo workshopy. Viaceré organizácie zaviedli pravidelné pracovné stretnutia s predstaviteľmi miestnych samospráv s cieľom informovať o novinkách z oblasti čerpania EÚ fondov. Vytvorili si tiež vlastné databázy, ktoré slúžia na disemináciu informácií. Pokiaľ klienti prejavia záujem, a takých je väčšina, konzultácie sa opakujú.

Málo podporných inštitúcií kladie dôraz na vypracovanie fundraisingových stratégií (približne 15%) slúžiacich k ich udržateľnosti a zlepšeniu kvality služieb. Hoci podiel organizácií, ktoré majú vypracovanú fundraisingovú stratégiu je nízky, väčšina z nich má pre svoju činnosť vytvorenú nejakú stratégiu rozvoja organizácie, reálne ju sleduje a naplňuje ciele v nej uvedené. Organizácie deklarujú aj jej pravidelnú aktualizáciu.

Príprava rozvojových plánov

Mestá a mikroregióny

Všetky mestá a mikroregióny (s výnimkou jedného) zapojené do prieskumu majú vypracovaný plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR). Ich využiteľnosť v prípade mikroregiónov bola v zmysle výsledkov prieskumu len jednorazová – a to pri príprave spoločného projektu obcí, združených v danom mikroregióne, čo bolo aj dôvodom vypracovania spoločných PHSR. V iných prípadoch ako pri spoločných projektoch, zástupcovia mikroregiónov veľmi nepociťujú potrebu spoločný rozvojový plán vypracovať či realizovať.

Tieto rozvojové dokumenty boli zvyčajne pripravené v spolupráci s externou inštitúciou, asi tretina dokumentov bola pripravená len mestskými úradmi a ďalšia tretina len externými inštitúciami. Spoluprácu s externou organizáciou pri príprave rozvojových dokumentov využili hlavne tie mestá, ktoré nemali predchádzajúce skúsenosti s ich prípravou. Z prípadov prípravy plánov, pri ktorých mesto spolupracovalo s externou organizáciou, až vo viac ako 60 % prípadov tento proces odborne aj manažérsky viedla externá organizácia.

Z hľadiska vedomostí v oblasti plánovania približne tretina oslovených miest a mikroregiónov deklaruje dostatok skúseností najmä s vytvorením strategickej vízie rozvojového dokumentu a definovaním cieľov a opatrení. Čiastočné skúsenosti subjekty deklarujú v súvislosti s monitorovaním realizácie rozvojového dokumentu, zostavením akčného plánu, prípravou finančného plánu a implementačného mechanizmu. Tretine oslovených subjektov chýbajú skúsenosti napr. so zostavením a znalosťou metodiky

prípravy rozvojového dokumentu, zostavením profilu územia, prípravou scenárov rozvoja, hodnotením dosahovania cieľov rozvojových dokumentov, ako aj s prípravou aktualizáčného mechanizmu a odborným riadením pracovných skupín.

Mestá vo všeobecnosti disponujú lepšími znalosťami rozvojových dokumentov oproti mikroregiónom. Deklarujú dôkladnú znalosť PHSR svojho mesta, Národného strategického referenčného rámca (NSRR) a PHSR kraja, do ktorého geograficky spadajú. Mikroregióny uviedli len čiastočnú znalosť PHSR blízkych miest.

Podporné inštitúcie

Odborné vedenie prípravy aspoň jedného rozvojového dokumentu deklarujú pracovníci 6 podporných organizácií. Celkovo pracovníci týchto organizácií viedli prípravu až 87 rozvojových dokumentov, pričom takmer polovicu z nich realizovali len pracovníci jednej z oslovených organizácií a viac ako tretinu z nich pracovníci ďalšej organizácie.

V odborných pracovných skupinách pripravujúcich rozvojové dokumenty boli zapojení pracovníci 6 organizácií, ktoré sa celkovo sa zapojili do práce 70 odborných pracovných skupín.

Podporné inštitúcie deklarujú, že viedli alebo sa odborne zapojili do prípravy PHSR a iných rozvojových dokumentov miest, obcí a mikroregiónov, viac ako polovica z nich má dostatok skúseností vo všetkých fázach tohto procesu.

Až polovica oslovených podporných inštitúcií uvádza dôkladnú znalosť viacerých rozvojových dokumentov, uvádzajú podieľanie sa na vypracovaní viacerých z nich. Polovica

podporných inštitúcií deklaruje dôkladnú znalosť najmä PHSR kraja, PHSR niektorých miest, PHSR niektorých mikroregiónov a takmer polovica z nich uvádza aj dôkladnú znalosť NSRR. Prakticky žiadna z podporných inštitúcií nespomenula podrobnejšiu znalosť rozvojových a s rozvojom súvisiacich dokumentov na EÚ úrovni.

Neziskové organizácie

Neziskové organizácie v oblasti prípravy rozvojových plánov vystupovali v úlohe členov odborných komisií, prípadne ako hodnotitelia rozvojových dokumentov. Z neziskových organizácií zúčastnených prieskumu 70 % pracovalo aspoň raz v posledných dvoch rokoch v odborných skupinách zameraných na ich prípravu alebo hodnotenie rozvojových dokumentov miest alebo mikroregiónov, z nich viac ako polovica sa zúčastnila prípravy dvoch rozvojových dokumentov. Skoro všetky neziskové organizácie deklarujú buď žiadne alebo len základné skúsenosti s prípravou a realizáciou rozvojových dokumentov.

Neziskové organizácie uviedli v priemere najnižšiu znalosť rozvojových dokumentov v rámci inštitucionálneho rámca. V skupine oslovených organizácií sa nachádzali aj také neziskové organizácie, ktoré podľa ich názoru pôsobia v oblastiach, kde znalosť plánov k svojej činnosti nepotrebujú a teda žiadne rozvojové plány nepoznajú (40 %). Predstavitelia oslovených neziskových organizácií najčastejšie dôkladne poznajú PHSR svojho mesta. Približne polovica pozná dôkladne alebo aspoň čiastočne PHSR kraja alebo mikroregiónu a polovica aspoň čiastočne pozná obsah NSRR.

Príprava a realizácia rozvojových projektov

Mestá a mikroregióny

Všetky mestá a polovica mikroregiónov deklaruje prípravu aspoň jedného projektu. Z hľadiska zdrojov jednoznačne prevažovala príprava projektov pre štrukturálne fondy EÚ. Za stanovené obdobie mestá a mikroregióny deklarujú prípravu 205 projektov (z toho mikroregióny – 10). Viac ako polovica z nich bola investičného charakteru.

Respondenti pri posúdení iniciatívy pre prípravu projektov rozlišovali medzi prípravou investičných a neinvestičných projektov. Iniciatíva pre prípravu investičných projektov zvyčajne vychádza od pracovníkov miest, ktorí sa v zmysle svojich pracovných úloh snažia investičné zámery miest realizovať z nenávratných finančných zdrojov ako aj v súvislosti s aktivitami uvedenými v PHSR. V prípade neinvestičných projektov s podnetmi a nápadmi prichádzajú aj samotní občania a miestne organizácie, ktoré od mesta žiadajú napr. partnerstvo v takomto projekte. Do prípravy takýchto projektov sú zvyčajne zapojené aj budúce cieľové skupiny projektov.

Viac ako 55 % pripravených projektov bolo pripravených výhradne pracovníkmi úradov. V ostaných prípadoch boli služby špecialistov využívané najmä pri príprave projektovej dokumentácie, či pre prípravu technologicky náročných a veľmi odborných projektov. Len približne 6 % projektov bolo pripravených výhradne externými inštitúciami.

S externými inštitúciami pri príprave všetkých svojich projektov spolupracovali menšie mestá a mikroregióny, ktoré nedisponujú dostatočnými vlastnými kapacitami

nevyhnutnými na ich prípravu. Pri príprave projektov sú častejšie využívané externé organizácie mimo regiónu ako externé organizácie z daného regiónu.

Z pripravených projektov bola úspešná približne polovica (niektoré pripravené projekty sú ešte v procese schvaľovania). V 90 % úspešných projektov bola následná implementácia projektov riadená pracovníkmi mestských úradov a mikroregiónov.

Takmer všetky oslovené subjekty majú podľa vlastného hodnotenia potrebné skúsenosti s prípravou projektu, jeho realizáciou ako aj ich finančným riadením. Viac ako polovica oslovených subjektov má dostatok skúseností najmä so sledovaním čerpania rozpočtu (13), vyúčtovaním projektu (13), úpravami rozpočtu (13), analýzou problémov (12), reportovaním a komunikáciou s donorm (11), prípravou cieľov a aktivít (10), používaním pravidiel na implementáciu (10), monitorovaním a hodnotením projektu (10). Čiastočné skúsenosti majú oslovené subjekty s integrovaním čiastkových výstupov (10), návrhom indikátorov monitorovania a hodnotenia projektu (8), zostavením a riadením expertného tímu (8), zostavením projektov matice (6).

Podporné inštitúcie

V oblasti prípravy a realizácie projektov podporné inštitúcie vystupujú v tzv. „dvojúlohe“ – projekty pripravujú na základe požiadaviek a potrieb pre klientov, ako aj pre vlastné potreby. Približne 1/3 pripravených projektov predstavuje projekty pre vlastné potreby podporných inštitúcií a 2/3 tvorili projekty pripravené pre klientov.

Inštitúcie, ktoré na trhu pôsobia už dlhodobo sú v približne 50 % prípadov priamo

oslovované klientmi na prípravu projektov. Napriek tomu zvyčajne vyvíjajú aj vlastnú iniciatívu a klientov aktívne oslovujú. V prípade menších a novovzniknutých podporných inštitúcií sú iniciátorom projektov samotné podporné inštitúcie, pričom ich klientmi sú zvyčajne malé mestá, obce a mikroregióny. Ich veľkou konkurenciou sú súkromné firmy, ktoré sa špecializujú na vypracovávanie projektov.

V období 2006 – 2008 takmer všetky oslovené podporné organizácie pripravili aspoň jeden projekt. Polovica z nich pripravila celkovo až 211 projektov, pričom pracovníci jednej podpornej organizácie pripravili až 92 projektov, ďalšia podporná organizácia pripravila 43 projektov a iná 37 projektov. Pracovníci dvoch organizácií pripravili do 20 projektov a pracovníci ostatnej organizácie pripravili 8 projektov.

Z hľadiska zamerania bolo takmer 60 % z nich neinvestičného charakteru a projekty boli z hľadiska zdroja finančných prostriedkov v takmer 90 % prípadov určené pre fondy EÚ. Z pripravených projektov bolo úspešných približne 50 %. Pracovníci podporných organizácií následne riadili implementáciu troch štvrtín týchto projektov.

Niektoré podporné inštitúcie uvádzajú, že sa počas svojej činnosti podieľali aj na implementácii viacerých programov zameraných na spoluprácu Slovenska, Poľska, Ukrajiny a Maďarska ako tzv. informačné body pre cezhraničnú spoluprácu s konkrétnou susediacou krajinou s centrálou programu na ministerstvách v Bratislave, alebo v Budapešti – t. j. hodnotili alebo sledovali priebeh projektov realizovaných v rámci týchto programov.

Polovica oslovených podporných inštitúcií uvádza aj vykonávanie hodnotenia projektov, približne polovica z nich hodnotila projekty pomerne často, zvyšní len sporadicky. Takmer všetky oslovené podporné organizácie majú podľa vlastného hodnotenia dostatok skúseností vo všetkých oblastiach a fázach prípravy a realizácie projektov.

Neziskové organizácie

Pracovníci 80 % oslovených neziskových organizácií pripravili v období 2006 – 2008 aspoň jeden projekt. Celkovo pripravili oslovené organizácie 43 projektov. Výrazne prevažujú projekty pripravené pre fondy EÚ. Neziskové organizácie, rovnako ako podporné inštitúcie pripravovali najmä projekty neinvestičného charakteru (takmer v 90 % prípadov) a v 95 % prípadov išlo o projekty pripravené internými pracovníkmi neziskových organizácií. Úspešných bolo v priemere necelých 40 % projektov, ale približne jedna štvrtina organizácií, ktoré projekty pripravovali, nezískala finančné prostriedky vôbec.

Predstavitelia polovice neziskových organizácií tiež uvádzajú, že sa zvyčajne jednorázovo zúčastnili aj hodnotenia menších projektov zo sociálnej oblasti.

Rovnako ako v prípade podporných organizácií, takmer všetky oslovené neziskové organizácie deklarujú potrebné skúsenosti s prípravou a realizáciou projektov vo všetkých fázach jeho prípravy a implementácie.

Získavanie mimorozpočtových zdrojov (fundraising)

Mestá a mikroregióny

Iba pracovníci troch miest z 13 uviedli, že mestský úrad má vypracovanú koncepčnú stratégiu získavania mimorozpočtových zdrojov, ostatné mestá a mikroregióny takúto stratégiu nemajú a pri získavaní mimorozpočtových zdrojov postupujú viac-menej adhoc.

Pri vyhľadávaní možností na získanie mimorozpočtových zdrojov sa oslovené subjekty orientovali prakticky výlučne na EÚ finančné zdroje v rámci výziev na získanie nenávratných finančných prostriedkov. Mimorozpočtové prostriedky z tohto druhu zdroja tvorili až 97 % celkovo analyzovaných mimorozpočtových zdrojov.

Výrazná väčšina oslovených pracovníkov mestských úradov aj predstaviteľov mikroregiónov uviedla, že má dostatok alebo aspoň čiastočné skúsenosti s vyhľadávaním možností na získavanie mimorozpočtových zdrojov.

Celkovo získali v období 2006 – 2008 oslovené mestá a mikroregióny, ktoré nám poskytli údaje, 37 miliónov € z mimorozpočtových zdrojov. Najčastejšie získali sumu od 2 do 4 miliónov €, túto sumu získalo 5 oslovených miest. Ďalšie štyri mestá získali z mimorozpočtových zdrojov viac ako 4 milióny €, jedno mesto z mimorozpočtových zdrojov získalo menej ako 500 tisíc €. Najmenej (12 282 €) získal z mimorozpočtových zdrojov jeden z oslovených mikroregiónov. Ostatné štyri oslovené mikroregióny však nezískali žiadne mimorozpočtové zdroje.

Podporné inštitúcie

Hoci sú podporné inštitúcie pre svoju činnosť nútené získavať vlastné zdroje nad rámec prijatých dotácií od svojho zriaďovateľa či zakladateľa, len dve z nich deklarovali vypracovanie vlastnej fundraisingovej stratégie vo forme dokumentu. Ostatné inštitúcie takúto stratégiu vypracovanú nemajú alebo nie je vo forme dokumentu. Niektoré to ani nepovažujú za potrebné, vzhľadom k neustále meniacim sa podmienkam, v ktorých pôsobia. Podporné inštitúcie tak na svoju činnosť, s výnimkou dotácií z ministerstiev, získavajú finančné prostriedky spôsobom ad hoc, podľa príležitosti, ktorá sa vyskytne.

V ponuke služieb podporných inštitúcií sú aj služby spojené s vypracovaním fundraisingových analýz. Tie boli zvyčajne zamerané na analýzu financovania potrieb klientov z nenávratných finančných zdrojov. Dve podporné inštitúcie uvádzajú aj viacnásobnú realizáciu fundraisingových aktivít.

Pracovníci podporných inštitúcií majú viac skúseností najmä s priamym získavaním finančných zdrojov, hlavne cez projekty, kedy polovica z nich deklaruje dostatok skúseností v tejto oblasti. Menej skúseností majú s vypracovávaním fundraisingových analýz, kedy dostatok skúsenosti deklaruje necelých 30 % podporných inštitúcií.

Neziskové organizácie

Neziskové organizácie sú rovnako ako podporné inštitúcie, odkázané na získavanie zdrojov pre svoju existenciu a činnosti ešte vo väčšom rozsahu. Napriek tomu iba 40 % z nich má spracovanú vlastnú fundraisingovú analýzu a stratégiu. Zvyšné organizácie realizujú fundraising podľa príležitostí, ktoré sa vyskytnú.

Neziskové organizácie, ktoré majú vypracovanú fundraisingovú stratégiu deklarujú získavanie finančných prostriedkov na svoju činnosť najmä od darcov, ktorých pravidelne oslovujú a z grantov. Firemných darcov oslovujú aj neziskové organizácie, ktoré fundraisingovú stratégiu vytvorenú nemajú, no nie systematickým spôsobom. Avšak len dve organizácie majú skúsenosti s pravidelným prispievaním firiem na ich činnosť. Jednotlivo organizácie získavajú finančné prostriedky z členských poplatkov, z prenájmu kancelárskych priestorov a z 2 % asignácie dane.

Približne tretina oslovených neziskových organizácií deklaruje, že nemá praktické skúsenosti s oslovovaním podnikateľov a firiem, pretože svoje všetky doterajšie aktivity financovali výhradne z projektov alebo grantov. Neziskové organizácie tiež deklarujú, že podnikateľský sektor väčšinou ani nemá záujem podporovať miestny neziskový sektor.

Vytváranie a udržiavanie partnerstiev

Mestá a mikroregióny

Partnerstvá miest a mikroregiónov sú zamerané na regionálnu aj cezhraničnú spoluprácu. Prevažná väčšina miest má nadviazané partnerské vzťahy s mestami v okolitých krajinách. Časté sú tiež projektové partnerstvá.

Takmer všetci oslovení pracovníci mestských úradov a predstavitelia mikroregiónov uviedli, že majú skúsenosti s vytváraním a udržiavaním partnerstiev, pričom najviac skúseností majú so znalosťou základných princípov partnerstiev, spôsobmi ich zakladania, ale tiež s formami partnerstiev. Menšie skúsenosti majú so spôsobmi vytvárania sietí (networking). Len predstaviteľ jedného mikroregiónu uviedol, že nemajú žiadne skúsenosti s vytváraním partnerstiev.

Podporné inštitúcie

Podporné inštitúcie sú zvyčajne členmi vo svojich sieťach (napr. Integrovaná sieť RRA, či celoslovenská sieť Centier prvého kontaktu), formálnymi členmi v rôznych slovenských a medzinárodných asociáciách, viacerí respondenti uviedli, že ich organizácie udržiujú dlhodobé partnerstvá s partnermi v Poľsku, v Maďarsku a na Ukrajine ako aj neformálne partnerstvá na báze osobných kontaktov s rôznymi odbornými organizáciami, mestami a podnikateľskými subjektmi na Slovensku aj v zahraničí. Častá je aj partnerská spolupráca v projektoch, ktorú potvrdila polovica respondentov.

Cieľom partnerstiev, tak ako to uviedli respondenti, je integrovaný rozvoj územia s osobitým dôrazom na cezhraničnú spoluprácu (cestovný ruch, podnikanie, ochrana životného prostredia), na rozvoj vidieka, znižovanie regionálnych disparít, čerpanie

zdrojov v rámci Národného strategického referenčného rámca SR 2007 – 2013 ale aj strategických referenčných rámcov v Maďarsku, v Poľsku, na Ukrajine.

Respondenti zo všetkých organizácií, s výnimkou jednej, aj konkrétnu medzisektorovú spoluprácu alebo partnerstvo sami iniciovali. Takmer všetky podporné organizácie tiež odporučili svojim klientom nejakú mimovládnu organizáciu ako partnera pre realizáciu konkrétneho zámeru. Viaceré podporné organizácie tiež ovplyvnili vznik viacerých neziskových organizácií, niektorí respondenti sú členovia ich správnych rád.

Takmer všetky oslovené podporné organizácie deklarujú dostatok skúseností s vytváraním a udržiavaním partnerstiev. Len jednotlivé podporným organizáciám chýbajú skúsenosti so spoluprácou v rámci partnerstiev, ide o tie rozvojové agentúry, ktoré existujú len krátko.

Neziskové organizácie

Dve tretiny oslovených neziskových organizácií uvádza väčšie alebo menšie skúsenosti s vytváraním a udržiavaním partnerstiev. Viaceré z nich dlhodobo zameriavajú svoju činnosť na riešenie problémov práve v súčinnosti s inými neziskovými organizáciami alebo štátnymi a mestskými inštitúciami.

Takmer 40 % neziskových organizácií uvádza dostatok skúseností vo všetkých oblastiach spojených s vytváraním a udržiavaním partnerstva. Málo alebo žiadne skúsenosti s vytváraním a udržiavaním partnerstiev uvádzajú 30 % neziskových organizácií (jedná sa o neziskové organizácie, ktoré zatiaľ pôsobia len krátkodobo).

Využívanie informačno-komunikačných technológií

Mestá a mikroregióny

Počas sledovaného obdobia uskutočnilo aspoň nejakú aktivitu v oblasti informačno-komunikačných technológií (IKT) všetkých 13 miest. Žiadnu takúto aktivitu neuskutočnilo všetkých 5 oslovených mikroregiónov. Najčastejšie uskutočnenou aktivitou bolo vytvorenie vlastných web stránok (všetky mestá) – vo väčšine prípadov pracovníci organizácie realizovali obsahovú časť web stránky a externí odborníci technickú časť realizácie. Takmer polovica mestských úradov uskutočnila aj vzdelávanie svojich pracovníkov v tejto oblasti a rovnaký počet mestských úradov realizoval prepojenie databáz s inými inštitúciami.

Respondenti v prevažnej miere deklarujú základné alebo žiadne znalosti v oblasti IKT.

Na základe posúdenia kvality webových stránok miest môžeme konštatovať, že z hľadiska obsahu informačnej databázy o meste, ktorú predstavuje profil mesta, možnosti stiahnutia rozvojových a územných plánov, zverejnenia konkrétnych kontaktov na pracovníkov MsÚ a prehľadu aktuálneho diania napr. vo forme regionálnych novín, si väčšina webových stránok (67% a viac) svoju úlohu plní.

Hlavné nedostatky boli identifikované v nedostatočnom zverejnení informácií o podnikateľskej základni v danom meste, aktuálnych výzvach pre podávanie projektov v rámci štrukturálnych fondov EÚ, resp. iných zdrojov. Bariérou cezhraničnej spolupráce je obmedzenosť webových stránok na jednu (slovenskú) jazykovú mutáciu (iba 27% stránok je viacjazyčných).

Stránky zaostávajú aj vo využití inovatívnych technologických riešení, vyše 90% stránok informácie iba naratívne podáva, resp. umožňuje jednosmernú komunikáciu (napr. stiahnutie si tlačíva). Moderné interaktívne metódy (napr. priamej elektronickej komunikačnej platformy) využíva iba 7% stránok, transakčné metódy (tzn. kompletne elektronické spracovanie danej služby bez nutnosti ďalšieho „papierového“ konania) nevyužíva žiadna stránka.

V oblasti prelinkovania prevládajú (73%) na mestských weboch odkazy na miestne inštitúcie, napr. knižnice, divadlá, športové kluby, a pod. Zvyšné linky dovedú návštevníka na všeobecné informačné portály, oficiálne stránky úradov štátnej a verejnej správy a portály o cestovných poriadkoch, ubytovacích zariadeniach a možnostiach ako si hľadať prácu.

Podporné inštitúcie

Poskytnutie poradenských služieb v oblasti IKT deklaruje tretina oslovených podporných inštitúcií. Najčastejšie išlo o vzdelávanie zamestnancov klienta v tejto oblasti ako aj o služby spojené s vytvorením a aktualizáciou web stránok.

Pracovníci podporných organizácií deklarujú v porovnaní s ostatnými cieľovými skupinami prieskumu, najviac skúseností s jednotlivými oblasťami internetovej komunikácie.

Na základe posúdenia kvality webových stránok podporných inštitúcií môžeme konštatovať, že z hľadiska obsahu informačnej databázy, ktorá zahŕňa profil organizácie, prehľad vlastných zrealizovaných, realizovaných a pripravovaných projektov, si všetky stránky svoju úlohu plnia. No len polovica webových stránok uvádza informácie o ak-

tuálnych výzvach pre podávanie projektov v rámci štrukturálnych fondov EÚ, resp. iných zdrojov.

Hlavné nedostatky boli identifikované v nedostatočnom zverejnení: úplných kontaktov na podpornú inštitúciu vrátane mena pracovníka, ktorého je možné kontaktovať, adresára firiem, ktoré vykonávajú svoju činnosť v mieste pôsobenia danej podpornej organizácie. Bariérou cezhraničnej spolupráce je obmedzenosť webových stránok na jednu (slovenskú) jazykovú mutáciu (iba 25 % stránok je viacjazyčných). Stránky zaoštvávajú aj vo využití inovatívnych technologických riešení, vyše 75 % stránok informácie iba naratívne podáva, resp. umožňuje jednosmernú komunikáciu. Moderné interaktívne metódy využíva iba 25 % stránok, transakčné metódy nevyužíva žiadna stránka.

V oblasti prelinkovania sa na všetkých weboch podporných inštitúcií nachádzajú odkazy na organizácie podobného charakteru. Zvyšné linky dovedú návštevníka

na stránky, ktoré informujú o štrukturálnych a iných fondoch vrátane oficiálnych stránok Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR a ostatných inštitúcií štátnej a verejnej správy.

Zistenia prieskumu existencie bezplatných verejne prístupných miest na internet v cieľovom území projektu na vybranej reprezentatívnej vzorke uvádza nasledujúca tabuľka:

Kde	Mestá		Obce		Nemocnice		Stredné školy		Podporné inštitúcie	
	Vzorka		20		10		22		14	
Typ	HW	WiFi	HW	WiFi	HW	WiFi	HW	WiFi	HW	WiFi
Počet pripojení	MÚ/3	N/2	OÚ/6	OÚ/2	2	2	4	1	4	0
	K/9	K/1	Š/4							
	iné/3	iné/1	K/2							
			iné/3							

Legenda:

HW - bezplatné, verejné miesto s počítačom pripojeným na internet

WiFi - bezplatné, verejné miesto s možnosťou pripojenia sa na internet prostredníctvom bezdrôtového signálu

MÚ - Mestský úrad, K - knižnica, N - námestie, OÚ - obecný úrad

Iné - napr. Mestské kult. a osvetové centrum

Neziskové organizácie

80 % neziskových organizácií si v stanovenom období vytvorilo web stránku, vo väčšine prípadov pracovníci organizácie realizovali obsahovú časť web stránky a externí odborníci technickú časť.

Výrazne menej praktických skúseností majú respondenti s reklamnými kampaňami na internete, v tomto období ju zrealizovala iba jedna oslovená nezisková organizácia.

Poradenské služby v oblasti použitia informačných technológií poskytlo 20 % oslovených neziskových organizácií (t. j. dve oslovené organizácie). Obe klientom poskytli vzdelávanie zamestnancov v práci s informačnými technológiami, jedna z nich poskytla aj poradenstvo pri prepájaní databáz rôznych organizácií a druhá v oblasti zavádzania štandardov elektronickej komunikácie.

Prevažná väčšina neziskových organizácií deklaruje len základné vedomosti v jednotlivých oblastiach internetovej komunikácie.

Vzdelávacie aktivity a osvetové kampane

Podporné inštitúcie

Viac ako 90 % podporných inštitúcií uskutočnilo v posledných dvoch rokoch vzdelávacie aktivity. Najčastejšou cieľovou skupinou vzdelávania boli podnikatelia, ale aj mikroregión či študenti vysokých škôl.

Všetky oslovené podporné organizácie deklarujú skúsenosti so vzdelávacími aktivitami, takmer všetky z nich majú podľa ich názoru dostatok skúseností v oblasti zostavenia, organizácie a prezentácie vzdelávacích programov. Podporné inštitúcie nerealizovali v sledovanom období osvetové kampane.

Neziskové organizácie

Osvetovú kampaň pre verejnosť v období 2006 – 2008 realizovali len dve oslovené neziskové organizácie. Jedna z nich realizovala v tomto období dve a druhá štyri osvetové kampane. Len jedna z týchto kampaní bola realizovaná v spolupráci viacerých organizácií, zostávajúcich päť kampaní bolo realizovaných výhradne vlastnými pracovníkmi danej neziskovej organizácie.

Témou týchto osvetových kampaní bol marketing cestovného ruchu, informačná kampaň o diskriminácii a vysvetľovanie antidiskriminačného zákona, kampaň o aktívnom občianstve a participácii mladých na verejnom živote.

Napriek tomu, že len 20 % neziskových organizácií realizovalo osvetové kampane v stanovenom období, až 40 % respondentov deklaruje dostatok skúsenosti so zostavením ich obsahu, prípravou formy či ich technickou realizáciou.

Využívanie marketingových nástrojov

Mestá a mikroregióny

Iba štvrtina oslovených miest alebo mikroregiónov realizuje, podľa ich pracovníkov, systematický marketing zameraný na prezentáciu mesta či mikroregiónu. Rovnako len štvrtina respondentov deklaruje vypracovanie marketingovej analýzy ktoré boli najčastejšie zamerané na cestovný ruch (4), prezentáciu mesta či mikroregiónu (3), prezentáciu miestnych firiem v zahraničí (1), zamestnanosť (1), rozvojový potenciál mesta (2).

Podporné inštitúcie

Tri štvrtiny oslovených podporných organizácií pripravovali v posledných dvoch rokoch marketingové analýzy pre mestá, mikroregióny alebo podnikateľov. Dve tretiny oslovených podporných organizácií deklarujú určité skúsenosti s marketingovým poradenstvom, prevažuje však skôr základná úroveň.

Neziskové organizácie

Len 30 % neziskových organizácií má pre svoju činnosť vytvorenú marketingovú stratégiu. Stratégie sú však obmedzené na stratégie pre prezentáciu daných organizácií. Ďalšia tretina neziskových organizácií využíva marketing pri prezentácii skôr intuitívne a nsystematicky. Približne tretina neziskových organizácií deklaruje určité znalosti v tejto oblasti.

Legislatívne poradenstvo

Mestá a mikroregióny

S požiadavkou na poskytnutie legislatívneho poradenstva sa stretla polovica oslovených subjektov, z nich okolo 20 % často a 70 % občas. Poradenstvo bolo poskytnuté na neformálnej báze a bezplatne najmä starostom obcí, podnikateľom a neziskovým organizáciám. Viac ako polovica respondentov (hlavne väčšie mestá) disponuje znalosťami dostatočnými na poskytnutie poradenstva v oblasti domácej legislatívy.

Poradiť v oblasti legislatívy susedných štátov alebo legislatívy Európskej únie dokážu, podľa vlastných slov, len pracovníci na dvoch z 13 mestských úradov.

Podporné inštitúcie

Takmer tri štvrtiny oslovených podporných organizácií v posledných dvoch rokoch poskytli legislatívne poradenstvo niektorej miestnej organizácii alebo inštitúcii, pričom prevažuje poradenstvo v oblasti domácej legislatívy.

Približne 70 % oslovených podporných organizácií má dostatok skúseností so základným právnym poradenstvom v oblasti domácej legislatívy, plnohodnotné právne poradenstvo (t. j. zamestnávanie pracovníkov s právnickým vzdelaním) v tejto oblasti vie poskytnúť približne tretina podporných organizácií.

Horšie sú na tom podporné organizácie v oblasti základného poradenstva v legislatíve susedných krajín, ktoré vie v dostatočnej miere poskytnúť necelých 30 % organizácií, dostatok skúseností so základným poradenstvom v oblasti legislatívy EU má len necelých 15 % organizácií.

Rozvojový audit organizácie

Mestá a mikroregióny

Dve tretiny oslovených samospráv a mikroregiónov nerealizovali v posledných dvoch rokoch žiadny audit organizácie. Audit svojho fungovania aspoň v jednej zo zisťovaných oblastí, uskutočnila tretina respondentov, pričom takého hodnotenie najčastejšie robili interní pracovníci inštitúcie. Len dve mestské samosprávy využili na audit externé organizácie.

Najčastejšie mestá hodnotili svoje výsledky vo vzťahu k občanom (6), kvalitu a aktuálnosť rozvojového dokumentu (4) a svoje výsledky vo vzťahu k zamestnancom úradu. Len jednotlivito samosprávy vyhodnocovali kompetencie pracovníkov úradu, ktorí pripravujú rozvojové plány alebo efektívnosť realizácie rozvojových plánov, príp. hodnotenie mechanizmov spolupráce. V dvoch prípadoch miest došlo po uskutočnení auditu aj k zmene organizačnej štruktúry úradu. Viac ako polovica pracovníkov mestských úradov a predstaviteľov mikroregiónov uviedla, že nemajú žiadne skúsenosti s realizáciou podobných organizačných auditov. Najviac skúseností majú pracovníci úradov v oblasti hodnotenia výsledkov vo vzťahu k občanom, hodnotenia stratégie a plánov organizácie, hodnotenia aktuálnosti rozvojových dokumentov a hodnotenia výkonnosti úradu v kľúčových oblastiach.

Naopak, menej skúseností majú s auditom interného fungovania úradov, napr. s hodnotením výsledkov vo vzťahu k zamestnancom, hodnotením vedenia ľudí, hodnotením efektívnosti procesov a hodnotením mechanizmov spolupráce.

Podporné inštitúcie

Takmer tri štvrtiny oslovených podporných organizácií uskutočnili v posledných dvoch rokoch auditu v niektorej oblasti rozvojových plánov miest alebo mikroregiónov. V zmysle dostupných informácií podporné organizácie hodnotili najmä realizáciu, kvalitu a aktuálnosť rozvojových plánov. Len v malej miere podporné organizácie hodnotili kompetencie ľudských zdrojov na prípravu a realizáciu rozvojových dokumentov. Polovica podporných inštitúcií deklaruje dostatok skúseností najmä s hodnotením kompetentnosti pracovníkov pre prípravu a realizáciu rozvojových plánov. Skôr základné skúsenosti majú v oblasti hodnotenia kvality a aktuálnosti rozvojových plánov a v oblasti hodnotenia realizácie rozvojových plánov.

1.2.4 POSÚDENIE KVALITY PORADENSKEJ ČINNOSTI

Mestá a mikroregióny

Mestské samosprávy a mikroregióny najčastejšie využívajú poradenstvo podporných organizácií, pričom si vyberajú inštitúcie, s ktorými mali dobré skúsenosti pri príprave projektov.

Oslovení pracovníci mestských úradov zhodne uvádzali, že väčšina konzultácií má neformálny charakter a týka sa najmä projektov a legislatívy - takmer všetky oslovené mestá a mikroregióny využili služby rozvojových agentúr pri príprave aspoň niektorých projektov. Podporné inštitúcie tiež využívajú ako informačný a konzultačný zdroj pre nové výzvy. Ich spolupráca pokračuje neformálnymi konzultáciami aj po skončení projektov. Tieto konzultácie sú poskytované bezplatne na základe osobných kontaktov.

V rámci svojich skúseností vyjadrovali pracovníci mestských úradov a mikroregiónov s konzultáciami výraznú spokojnosť. Pri získavaní potrebných informácií neformálne využívajú viac zdrojov a získané informácie si vzájomne vymieňajú. Za výhodu považujú aj to, že rozvojové agentúry majú kontakty na ďalšie partnerské agentúry, takže môžu sprostredkovať potrebné informácie.

Podporné inštitúcie

Približne tri štvrtiny oslovených podporných organizácií opakovane využívajú poradenské služby vybraných organizácií, zvlášť neziskových. Prevažuje však využívanie služieb neziskových organizácií oproti službám miest (takmer polovica respondentov ešte nevyužila služby miest). Dôvodom je podľa respondentov fakt, že ich organizácie skôr poskytujú konzultácie a poradenstvo

mestským úradom, čo je spôsobené tým, že mestské úrady nemajú dostatok odborných kapacít na konzultácie, ktoré by mohli byť pre rozvojové agentúry užitočné.

Od neziskových organizácií podporné inštitúcie získavali služby vo forme expertízy v oblastiach, ktorým sa nevenujú, ale tiež s otázkou zvýšenia efektivity riadenia organizácie a kvalifikácie zamestnancov, alebo pri hľadaní projektových partnerov a subjektov pre spoluprácu. Nie je jasné, či sa jedná o neziskové organizácie z regiónu alebo mimo regiónu.

Respondenti sa tiež vyjadrili, že konzultácie prebiehajú medzi ich organizáciami permanentne/opakovane a obojstranne a kladli dôraz na individuálne väzby, ktoré ich spájajú s predstaviteľmi mestského úradu alebo neziskových organizácií. Konzultácie prebiehali predovšetkým na osobných stretnutiach, menej alebo výnimočne písomnou formou.

Respondenti, ktorí využili konzultačné alebo poradenské služby vybraných organizácií, ich väčšinou sami oslovili (napr. si robili vlastný prieskum trhu). Niektorý z respondentov vyjadril odhad, že v 20 % prípadov prichádzajú subjekty s ponukou svojich služieb za ním, ďalší respondent vníma oslovenie z oboch strán za vyrovnané.

Respondenti zvyčajne hodnotili kvalitu poskytnutých služieb mestského úradu alebo neziskovej organizácie ako uspokojivú. Respondenti boli spokojní s ochotou, ústretovosťou a flexibilitou navrhovaného riešenia daného problému, ktoré im dané subjekty – zvlášť neziskové organizácie s vysokým odborným kreditom, v rámci konzultácií a poradenstva poskytli. Z charakteru

konzultovaného problému zväčša vyplynulo, že respondenti museli získavať informácie aj z ďalších zdrojov (VÚC, štatistický úrad), pričom za niektoré služby platili, i keď typické bolo konštatovanie, že poradenské a konzultačné služby vybraných organizácií sú zdarma, niektorí respondenti ani neuvažovali o tom, že by malo ísť zo strany mestského úradu alebo neziskovej organizácie o platenú službu.

Neziskové organizácie

Medzi oslovenými neziskovými organizáciami neboli zaznamenané žiadne formálne konzultácie s podpornými agentúrami alebo mestskými úradmi. Partnerstvá sociálnej inklúzie priamo spolupracujú so samosprávami, rozvojovými agentúrami, úradmi práce, Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny (MPSVaR), takže konzultácie v oblasti projektov a sociálnej problematiky získavajú priamo v rámci partnerstva.

Približne tretina oslovených predstaviteľov neziskových organizácií súbežne pracuje aj na mestskom úrade a majú odborné skúsenosti s prípravou projektov, preto nevyužívajú formálne konzultácie.

1.3 ZÁVERY

V zmysle zistení prieskumu organizačných štruktúr miest a samosprávnych krajov je zrejmé, že organizačné zložky (odborné, oddelenia, útvary) úradov zaoberajúce sa (alebo, ktoré by sa mali zaoberať) manažmentom rozvoja nemajú v štruktúre často krát postavenie, ktoré by im umožnilo plniť prierezové a koordinačné úlohy. Navyše k ich organizačným jednotkám sú pridružené ďalšie sektorové oddelenia, ktoré s ich poslaním nemajú súvis. Navyše u väčšiny miest je útvary zaoberajúci sa územným plánom v štruktúre postavený osobitne, čo priamo odporuje ich vyžadovanému plnému prepojeniu. V zmysle vyššie uvedeného je možné konštatovať, že skúmané organizačné štruktúry miest a samosprávnych krajov len ojedinele a čiastočne spĺňajú predpoklad, že organizačné prostredie vytvára priaznivé podmienky pre koordináciu a manažment rozvojových aktivít, navyše keď u väčšiny skúmaných subjektov je personálne obsadenie týchto zložiek nedostatočné.

V prieskume sa ukázalo, že mestá sa sústreďujú hlavne na prípravu, implementáciu a manažment vlastných projektov a čiastočne na vypracovanie či spoluprácu pri vypracovaní rozvojových plánov. Minimálne sú zastúpené činnosti, ktoré by mali byť jedným z ich hlavných aktivít, ako manažera rozvoja na svojom území, čo sú činnosti v oblasti iniciácie rozvojových aktivít iných subjektov, koordinácie rozvojových aktivít v území, či podpory spolupráce a partnerstiev. Tieto činnosti sú niekedy suplované ďalšími subjektmi inštitucionálneho rámca. Mestá samotné nekladú dostatočný dôraz na spoluprácu so svojím spádovým územím, či inými mestami.

Hoci prevažná väčšina respondentov deklarovala, že disponuje dostatkom kompetencií (vedomostí a zručností), aby mohli plniť úlohy v rozvoji, pre ktoré vznikli alebo boli založené, preskúmanie činností niektorých inštitúcií ukazuje, že sú stále rezervy hlavne v oblasti inovátnych moderných prístupov k rozvoju. Ako nedostatočné sa javí, u väčšiny subjektov inštitucionálneho rámca, využívanie oblasti informačno-komunikačných technológií, v ktorej zároveň deklarujú jednu z najnižších vedomostných úrovní v rámci všetkých skúmaných oblastí. O nedostatočnom využívaní IKT pri činnostiach svedčí aj to, že niektoré inštitúcie (najmä mikroregióny a neziskové organizácie) nemajú zriadené ani vlastné webové stránky, niektoré dokonca potrebu ich existencie, kvalite ich obsahu

a aktuálnosti ani nepripisujú dôležitý význam z pohľadu svojej činnosti. Tento stav existuje napriek tomu, že webové stránky v dnešnej dobe predstavujú prvý informačný zdroj pre potenciálnych klientov pri identifikácii subjektu, ktorý by im bol požadovanou službu schopný poskytnúť.

Vyššie uvedené tvrdenia potvrdil aj prieskum kvality webových stránok miest a podporovaných inštitúcií. Ich obsah je často najmä

z pohľadu podporných inštitúcií neaktuálny, resp. z pohľadu miest neúplný. Za obe cieľové skupiny môžeme skonštatovať, že mnohé z nich na svojich stránkach nevyužívajú inovatívne technologické postupy. Výraznou prekážkou podpory rozvoja z hľadiska cezhraničnej spolupráce je aj existencia iba jedinej (slovenskej) jazykovej varianty väčšiny skúmaných stránok. Ďalšou bariérou je dostupnosť IKT pre klientov, ktorú indikuje nedostatočný počet verejne prístupných internetových miest, čo môže mať za následok, že aj kvalitná elektronická služba nie je využívaná a jej účinnosť je minimálna. To inštitucionálnemu rámcu neumožňuje v plnej miere využiť svoj vlastný potenciál a poskytovať služby, za účelom ktorých bol zriadený.

Aj napriek tomu, že pre veľkú časť subjektov inštitucionálneho rámca je v zmysle potreby zabezpečovania financií pre svoju existenciu nevyhnutné získavať dodatočné finančné zdroje, len ojedinele realizujú systematický fundraising založený na vlastnej fundraisingovej stratégii. Pre väčšinu organizácií inštitucionálneho rámca je v súčasnosti získavanie dodatočných zdrojov pre svoje fungovanie, nad rámec transferov a dotácií zo štátneho rozpočtu, stotožňované s adhoc získavaním a využívaním nenávratných finančných zdrojov, pričom niektoré z nich dokonca plánujú žiadať o príspevky v rámci všetkých dostupných výziev, bez ohľadu na zameranie svojej činnosti. Prevažujúca nesystematická, jednostranná orientácia na nenávratné finančné zdroje nepredstavuje dlhodobu udržateľný model financovania pre žiadnu organizáciu a zároveň nie sú v mnohých prípadoch projekty realizované cielene v zmysle zabezpečenia rozvojových potrieb územia, ale len v zmysle finančných potrieb jednotlivých organizácií.

Napriek tomu, že takmer všetky subjekty inštitucionálneho rámca deklarujú dostatok skúseností s vytváraním a udržiavaním partnerstiev, skutočne funkčné (a nie formálne) rozvojové partnerstvá v území sú vzácné a prevláda individualistický prístup.

So všetkými vyššie uvedenými závermi súvisí aj kvalita a dostupnosť poskytovaného poradenstva. Môžeme konštatovať, že poradenstvo je vzhľadom na počet organizácií inštitucionálneho rámca geograficky dostupné, keďže všetky organizácie inštitucionálneho rámca deklarujú jeho poskytovanie, avšak väčšinou sa jedná o poradenstvo bez špecializácie (všetci poskytujú všetko). To vedie na jednej strane k prekryvaniu cieľových skupín ako aj tém, a na strane druhej k nižšej kvalite (odbornej hĺbke) poradenstva. Zároveň pri svojich činnostiach v oblasti poradenstva by bolo potrebné zvýšiť využívanie informačno-komunikačných nástrojov, keďže stále prevládajú osobné konzultácie a neformálne stretnutia, čo čiastočne znižuje efektívnosť služieb. V zmysle vyššie uvedeného je možné konštatovať, že hoci viacerí respondenti deklarujú spokojnosť s kvalitou poradenstva ktoré získali, koncentrácia odborného potenciálu (vzhľadom k rozptýlenosti poskytovania poradenstva v súčasnosti), systémový prístup k poradenstvu ako aj posilnenie odborného potenciálu miest a poradenských inštitúcií by výrazne pomohol dynamike rozvoja v regióne.

2) Zapojenie podnikateľov do rozvoja

Podnikateľské subjekty sú v regióne jedným z hlavných nositeľov aktivít, ktoré ovplyvňujú a vedú k rozvoju územia. Svojimi podnikateľskými aktivitami – ich kvalitou, zameraním a spôsobom realizácie, priamo ovplyvňujú zamestnanosť, stav životného prostredia a sociálnych podmienok života veľkej časti obyvateľov regiónu.

Podnikateľská aktivita v rámci tohto regiónu je v zmysle všeobecných socio-ekonomických charakteristík územia negatívne ovplyvnená napr. nižšou kvalifikáciou disponibilnej pracovnej sily, zlou dopravnou infraštruktúrou a dostupnosťou. Významnou príležitosťou, využiteľnou pre rozvoj aktivít miestnych podnikateľských subjektov je blízkosť hranice s Ukrajinou, ktorá podnikateľom otvára možnosti tak v oblasti pracovnej sily ako aj v oblasti odbytišť pre výroby a služby.

Okrem svojich komerčných aktivít podnikatelia podporujú či môžu podporovať rozvoj územia svojimi nekomerčnými aktivitami, či už vo forme priamej podpory komunitných aktivít, spoluprácou s verejnou správou či neziskovými organizáciami, podporou projektov sociálne či environmentálne zameraných a inými miestny rozvoj podporujúcimi činnosťami.

2.1 METODOLÓGIA

Na posúdenie rozsahu a kvality zapojenia podnikateľov do rozvoja, boli stanovené nasledovné hypotézy:

1. **Cezhraničné slovensko-ukrajinské ekonomické aktivity miestnych podnikateľov, ktoré významne ovplyvňujú zamestnanosť, sú dostatočne rozvinuté a potenciál obchodu s Ukrajinou je lákadlom pre príchod nových investorov.**
2. **Podnikateľské subjekty rozumejú svojej úlohe v oblasti podpory rozvoja a prispievajú k nemu aj svojimi nekomerčnými aktivitami.**

Prieskum bol realizovaný v dvoch tematických častiach:

1. Prieskum ekonomických aktivít miestnych podnikateľských subjektov s Ukrajinou.
2. Prieskum rozsahu a zamerania nekomerčných aktivít podnikateľov prispievajúcich k rozvoju.

Pri realizácii prieskumu bol uplatnený nasledujúci metodologický postup:

Obe časti prieskumu boli realizované formou osobného dopytovania zástupcov podnikateľských subjektov s prevažne 50 až 300 zamestnancami podľa vopred pripravených dotazníkov a scenárov pre individuálne rozhovory. Informácie za jednotlivé miestne podnikateľské

subjekty poskytli ich vedúci predstavitelia (generálni riaditelia, riaditelia, majitelia, členovia správnej rady) a pri prieskume rozsahu činností boli pre prieskum relevantné len činnosti realizované v období rokov 2006 – 2008. Závěry v rámci týchto častí prieskumu zodpovedajú reprezentatívnej vzorke tvorenej 16 podnikateľskými subjektmi s charakteristikami uvedenými v nasledujúcich tabuľkách.

Odvetvové zmeranie firiem, ktoré sa zúčastnili prieskumu (absolútne počty odpovedí, vzorka 16 respondentov)

strojársky priemysel	3
drevospracujúci priemysel	2
elektrotechnický priemysel	2
telekomunikácie	1
výroba obuvi	1
textilný priemysel	1
stavebníctvo	1
nákladná automobilová doprava	1
výroba krištáľových lustrov	1
výroba žalúzií	1
výroba skleníkov a zimných záhrad	1
veľkoobchod s nábytkom	1

Aktuálny počet zamestnancov vo firmách, ktoré sa zúčastnili prieskumu (absolútne počty odpovedí, vzorka 16 respondentov)

do 49 zamestnancov	1
50 – 99 zamestnancov	8
100 – 149 zamestnancov	3
150 – 200 zamestnancov	3
neuviedli počet zamestnancov	1

V časti rozsah a zameranie nekomerčných aktivít podnikateľov prispievajúcich k rozvoju, bol prieskum medzi podnikateľskými subjektmi doplnený o vnímanie miest a neziskových organizácií (prepočet respondentov vid' nasledujúcu tabuľku) formou osobného dopytovania podľa vopred stanovenej štruktúry.

Cieľové skupiny	Dotazníkový prieskum a/alebo hĺbkové rozhovory
pracovníci mestských úradov z oblasti regionálneho rozvoja – vedúci oddelení, resp. nimi určení pracovníci oddelení	13 miest
riaditelia n. o.	10 neziskových organizácií
SPOLU	23 respondentov

2.2 ZISTENIA

2.2.1 EKONOMICKÉ AKTIVITY MIESTNYCH PODNIKATELSKÝCH SUBJEKTOV S UKRAJINOU

Obchodné vzťahy s Ukrajinou deklaruje približne polovica respondentov prieskumu. Prevažuje export (realizuje ho sedem oslovených spoločností) nad importom, ktorý realizujú tri spoločnosti. Len jedna zo spoločností, ktoré sa zúčastnili prieskumu realizuje dovoz a zároveň vývoz na Ukrajinu. Traja z týchto exportérov spolupracujú s podnikateľskými subjektmi na Ukrajine pravidelne, dvaja jednorázovo a jeden z nich realizuje na Ukrajine väčší developerský projekt. Ďalšie tri z oslovených spoločností mali obchodné vzťahy s Ukrajinou v minulosti, ale v súčasnosti už neobchodujú. V jednom prípade respondent uviedol, že príčinou ukončenia obchodných vzťahov bolo zavedenie jednostranných obchodných a colných bariér na slovenskej strane, ktoré ho výrazne znevýhodnili oproti podnikateľom z iných susedných krajín, napr. Maďarska a Poľska. Po zavedení obchodných bariér, ktoré podľa jeho názoru neboli požadované EÚ, sa jeho obchodné aktivity na Ukrajine stali nevýhodné a pozície na trhu obsadili konkurenčné firmy zo susedných krajín.

Podľa druhu obchodovaných komodít oslovené firmy najviac exportujú na Ukrajinu najmä tovar (3) a služby (2). Jedna firma importuje suroviny a ďalšia pracovnú silu. Žiadna z firiem, ktoré sa zúčastnili prieskumu neexportuje na Ukrajinu kapitál alebo know-how. Import z Ukrajiny uviedli len dva podnikateľské subjekty, pričom jeden z nich dováža suroviny a druhý tovar. Jedna z týchto firiem dováža tovar pravidelne,

firma dovážajúca suroviny, importuje túto komoditu skôr nepravidelne.

K finančnému objemu exportu alebo importu sa väčšina oslovených firiem nechcela vyjadrovať, pretože to považujú za svoje obchodné tajomstvo. Len dve oslovené firmy uviedli tento údaj a ide o exportérov tovaru. Ročný objem exportu jednej z nich je približne jeden milión € a v prípade druhej spoločnosti je to približne 30 tisíc €.

Oslovené podnikateľské subjekty plánujú spolupracovať s Ukrajinou aj naďalej. Sedem spoločností, ktoré s Ukrajinou obchodujú v súčasnosti, plánujú v týchto aktivitách pokračovať aj v najbližších dvoch rokoch. Naopak, spoločnosti, ktoré v súčasnosti nemajú podnikateľské aktivity s Ukrajinou, ani neplánujú s takýmito aktivitami začať.

Informovanosť o programoch na podporu cezhraničnej spolupráce s Ukrajinou je veľmi nízka. Ani jeden predstaviteľ oslovených podnikateľských subjektov sa nevyjadril, že je dobre informovaný o týchto podporných programoch a len 3 respondenti sa cítia byť aspoň čiastočne informovaní. Jeden z nich uviedol, že sám aktívne informuje svojich partnerov o možnostiach spolupráce. Naopak, až 13 podnikatelia uviedli, že nie sú o týchto podporných programoch informovaní.

Ešte negatívnejšie je vnímaná informovanosť o činnosti inštitúcií, ktoré podporujú spoluprácu firiem na Slovensku a Ukrajine. Žiadny z respondentov nie je informovaný o činnosti týchto inštitúcií.

2.2.2 ROZSAH A ZAMERANIE NEKOMERČNÝCH AKTIVÍT PODNIKATEĽOV PRISPIEVAJÚCICH K ROZVOJU

Väčšina podnikateľských subjektov vníma svoju úlohu v podpore rozvoja územia primárne cez rozvoj svojho podnikania, ktoré cez daňové príjmy a mzdy prináša do regiónu finančné prostriedky. Spolupráca miest a miestnych podnikateľských subjektov prostredníctvom realizácie nekomerčných aktivít na podporu rozvoja regiónu preto zvyčajne nemá systematickú podobu a je založená na jednorazových udalostiach a na osobných kontaktoch predstaviteľov mesta s podnikateľmi.

Z oslovených neziskových organizácií len jedna má skúsenosti s pravidelným prispievaním firiem na ich činnosť, z hľadiska rozsahu ide však skôr doplnkový zdroj príjmov.

Vo väčšine prípadov, podnikateľské subjekty očakávajú iniciovanie takýchto aktivít od miestnej samosprávy, čo potvrdili aj zástupcovia samosprávy.

Približne tretina oslovených podnikateľských subjektov deklaruje, že v tejto oblasti viac alebo menej pravidelne spolupracuje s miestnou samosprávou, štvrtina oslovených spoločností spolupracuje s neziskovou organizáciou alebo občianskym združením. Ich podpora však zvyčajne nie je realizovaná na základe stratégie (zo 16 respondentov len traja majú vytvorený firemný program podpory rozvoja mesta a jeden má vytvorenú koncepciu podpory miestnych občianskych združení a neziskových organizácií).

Podnikateľské subjekty najčastejšie sponzorsky podporujú spoločenské, kultúrne a špor-

tové udalosti. Niektoré však túto podporu pokladajú za impulz pre recipročné získanie mestských zákazok. Opäť iniciáciu takýchto aktivít očakávajú od miest.

Dve mestá uvádzajú aj zapojenie podnikateľov do rozvoja regiónu prostredníctvom vytvorenia Klubu resp. Rady podnikateľov pre rozvoj.

Podľa názoru predstaviteľov neziskových organizácií, miestne podnikateľské subjekty radšej podporia organizácie či udalosti regionálneho alebo celoslovenského významu ako miestne.

Niektorí podnikatelia zastávajú názor, že o tomto type aktivít nie je vhodné informovať verejnosť, keďže sa obávajú prílevu ďalších žiadateľov podpory, tiež sa obávajú negatívneho prijatia tejto informácie vlastnými zamestnancami, čo potvrdili aj predstavitelia neziskových organizácií.

Dve tretiny podnikateľských subjektov plánujú v podpore pokračovať aj naďalej, u tretiny z nich to závisí od ich ekonomickej situácie v budúcnosti.

Podľa názoru predstaviteľov neziskových organizácií nerealizuje väčšina miestnych podnikateľov nekomerčné aktivity na podporu rozvoja v dostatočnej miere, čo potvrdili aj samotné podnikateľské subjekty. Zastávajú názor, že svoju zodpovednosť voči regiónu a spoločnosti vyjadrujú tým, že realizujú svoju ekonomickú činnosť aj v súčasnej nepriaznivej ekonomickej situácii.

2.3 ZÁVERY

Ekonomická aktivita lokálnych podnikateľských so subjektmi na Ukrajine, vzhľadom na blízkosť hranice je nízka, hoci ako respondenti prieskumu boli vybrané prevažne väčšie firmy (z hľadiska počtu zamestnancov), u ktorých bol predpoklad, že budú rozvíjať spoluprácu s podnikateľskými subjektmi na Ukrajine. Zároveň žiadny z respondentov, ktorí nemajú nadviazané obchodné vzťahy s Ukrajinou, to neplánuje zmeniť ani v najbližšej dobe.

Ani jedna zo skúmaných firiem neexportuje či neimportuje z Ukrajiny know-how, nové technológie resp. inovatívne postupy. Blízkosť hranice s Ukrajinou zatiaľ nie je impulzom pre príchod nových investorov. K zlepšeniu úrovne a rozsahu ekonomickej spolupráce neprispieva ani fakt, že podnikateľské subjekty sú málo informované o službách podporných inštitúcií, ktorých cieľovou skupinou sú oni samotné. Zároveň majú nedostatok vedomostí o programoch na podporu cezhraničnej spolupráce.

Miestne podnikateľské subjekty svoju hlavnú zodpovednosť voči regiónu vidia v oblasti vykonávania svojich podnikateľských aktivít. Ich nižšie uvedomenie v oblasti spoločenskej zodpovednosti firiem má negatívny vplyv na ich nekomerčné aktivity. Ojedinele podporujú vybrané aktivity či organizácie, najmä v oblasti kultúry, športu a pod. Táto podpora je väčšinou realizovaná nesystematicky, bez jasného plánu. Z obavy pred ďalšími žiadateľmi o príspevky, či dokonca pred nepochopením zo strany vlastných zamestnancov, informácie o týchto činnostiach nezverejňujú.

3) Kvalita a rozsah spolupráce s Ukrajinou v rámci prihraničného regiónu

Úroveň, zameranie a rozsah spolupráce v regióne indikuje jeho vyspelosť. Čím vyspelejší región, tým viac si jednotlivé subjekty uvedomujú potrebu a prínosy spolupráce či synergie pre dosiahnutie pozitívnych efektov pre nich samotných aj pre celý cezhraničný región. Možnosti na spoluprácu v regióne hraničiacom s inou krajinou sú o to širšie, že umožňujú využiť aj potenciál a rôznorodosť susediacej krajiny. Prepojenosť a spolupráca inštitúcií na oboch stranách hranice, spoločné plánovanie a realizácia aktivít v širšom ponímaní – tematicky a sektorovo, prispieva tak k obohacovaniu inštitúcií či jednotlivcov, ako aj vedie k skvalitneniu života obyvateľstva z oboch strán spoločnej hranice. Navyše cezhraničná spolupráca, či už vo forme prenosu vedomostí, skúseností, poznania, ako aj nadväzovanie dlhodobých obchodných partnerstiev prinášajú nové podnety a príležitosti na rozvoj.

3.1 METODOLÓGIA

Pre túto oblasť boli definované nasledovné hypotézy:

1. **Je realizované množstvo široko zameraných aktivít v oblasti spolupráce jednotlivých aktérov rozvoja.**
2. **Cezhraničné aktivity z Ukrajiny smerom na Slovensko sú podporované a uľahčované tak z ukrajinskej ako aj slovenskej strany.**
3. **Blízkosť Ukrajiny je vnímaná ako príležitosť nie ako bariéra rozvoja.**

Overenie vyššie uvedených hypotéz bolo realizované prieskumom súčasného stavu v dvoch tematických častiach:

1. Prieskum rozsahu a kvality slovensko-ukrajinskej spolupráce z pohľadu inštitucionálneho rámca v skúmanom regióne.
2. Prieskum rozsahu a kvality ukrajinsko-slovenskej spolupráce z ukrajinskej strany.

V rámci prieskumu týchto oblastí bol uplatnený nasledujúci metodologický postup:

V rámci prieskumu rozsahu a kvality slovensko-ukrajinskej spolupráce bolo zisťované množstvo a zamerania takých cezhraničných aktivít, ktoré neboli realizované v rámci projektov financovaných nenávratnými finančnými zdrojmi EÚ. Súčasne sa realizoval prieskum vnímania kvality, kvantity a zamerania spolupráce s Ukrajinou. Prieskum bol realizovaný formou osobného dopytovania (telefonické rozhovory alebo osobné hĺbkové rozhovory) doplnený dotazníkovým prieskumom.

Na posúdenie rozsahu aktivít realizovaných na danom území, ich počtu, realizátorov a zamerania, boli do prieskumu zahrnuté len aktivity spĺňajúce všetky nasledujúce kritéria:

- aktivity boli uskutočnené na danom území (9 vymedzených okresov) nezávisle od sídla organizácie/inštitúcie, ktorá je ich nositeľom/organizátorom;
- účastníkom bol minimálne jeden subjekt – osoba alebo organizácia z Ukrajiny;
- nejedná sa o aktivity realizované v rámci projektov financovaných z nenávratných finančných zdrojov;
- uskutočnili sa len v období rokov 2006 až 2008.

Do prieskumu boli zaradené tie aktivity, ktoré respondenti sami realizovali, alebo o existencii ktorých mali dostatočnú vedomosť. Pri zapojení respondentov do prieskumu sa v prípade obcí, škôl, podporných inštitúcií a mimovládne organizácie (MVO) prihliadalo na ich geografické rozmiestnenie v rámci cieľového územia, t. j. aby boli v prieskume rovnomerne zastúpené všetky okresy.

Zastúpenie respondentov z jednotlivých inštitúcií, ktorí sa zúčastnili prieskumu (telefonické alebo hĺbkové rozhovory a/alebo dotazníky)

Cieľová skupina	Počet
pracovníci mestských úradov	16 miest
starostovia obcí poverení zastupovať mikroregióny	5 mikroregiónov
starostovia obcí	21 obcí
riaditelia, zástupcovia riaditeľa, prípadne pracovníci sekretariátu stredných škôl	19 stredných škôl
zamestnanci útvarov zahraničných vzťahov úradov samosprávnych krajov	1 VÚC
predstavitelia podporných organizácií – riaditelia, resp. nimi poverení pracovníci	15 inštitúcií
riaditelia neziskových organizácií	10 MVO

Prieskum a porovnanie rozsahu a kvality ukrajinsko-slovenskej spolupráce bol realizovaný prieskumom na ukrajinskej strane z verejne prístupných dokumentov na úrovni Zakarpatskej regionálnej štátnej správy, obchodnej komory a Regionálneho úradu práce. Následne boli preskúmané ďalšie verejne dostupné publikácie a internetové zdroje, ako aj databázy existujúcich projektov. Informácie získané prieskumom verejne dostupných informácií boli doplnené osobnými rozhovormi s predstaviteľmi ukrajinských cieľových skupín formou štruktúrovaných dotazníkov. Oslovené boli miestne samosprávy, podnikateľské subjekty, mimovládne organizácie, podporné inštitúcie, kultúrne organizácie, športové združenia klubov a školy. Závety v rámci týchto častí prieskumu zodpovedajú reprezentatívnej vzorke tvorenej 282 organizáciami, z ktorých 196 tvorili miestne samosprávy.

3.2 ZISTENIA

3.2.1 ROZSAH A KVALITA

SLOVENSKO-UKRAJINSKÝCH AKTIVÍT Z POHLADU INŠTITUCIONÁLNEHO RÁMCA

Najaktívnejšími v oblasti počtu realizácie aktivít s Ukrajinou sú mestá, kedy zo 16 miest len 2 nere realizovali žiadne aktivity. Pomerne aktívne sú aj obce (približne 50 % z nich aktivity realizovalo) a podporné inštitúcie (40 % z nich realizovalo cezhraničné aktivity).

Za stanovené obdobie na danom území výrazne prevažovali periodické aktivity (85 %), z ktorých najviac organizovali alebo spoluorganizovali mestá, za nimi nasledujú obce. Z výsledkov prieskumu je tiež zrejmé, že kým mestá a obce zvyčajne aktivity neorganizujú samostatne, ale v spolupráci s inými organizáciami, u neziskových organizácií je to naopak. Napriek tomu, vo všeobecnosti boli až tri štvrtiny aktivít organizované v spolupráci dvoch alebo viacerých inštitúcií.

Časť neprojektových aktivít miest je spojená s vytváraním a udržiavaním partnerských vzťahov s mestami na Ukrajine, čo deklaruje takmer každé oslovené mesto. V niektorých prípadoch ide o vzťahy s dlhoročnou tradíciou. Respondenti však hodnotia partnerské vzťahy ako málo intenzívne (v porovnaní s partnerskými vzťahmi s partnermi v Poľsku a Maďarsku), čoho hlavným dôvodom je nedostatok financií, keďže Ukrajina nie je členom Európskej únie. To prináša komplikácie pri príprave spoločných projektov a nedostatok zdrojov na zabezpečenie spolupráce. Spolupráca má preto skôr formálny charakter. Mestá uvádzajú aj spoluprácu v oblasti cezhraničných kultúrnych a športových podujatí.

Viaceré mestá uviedli, že aj keď v súčasnosti pre nich spolupráca s Ukrajinou nie je prioritou, jej dôležitosť sa výrazne zvýši po očakávanom začatí prístupových rozhovorov Ukrajiny do EÚ. Niektoré mestá už spolupracujú s partnermi na Ukrajine aj s touto perspektívou.

Rovnako ako v prípade miest aj takmer všetky oslovené RRA, CPK a RPIC uvádzajú realizáciu cezhraničnej spolupráce s Ukrajinou. Najčastejšími formami spolupráce, ktoré podporné inštitúcie využili a plánujú ďalej využívať sú príprava spoločných projektov, ako aj poskytovanie konzultácií na tému cezhraničnej spolupráce – odporúčania a hľadanie partnerov, budovanie databázy kontaktov a pod.

Spolupráca s Ukrajinou má pre väčšinu oslovených podporných organizácií, na rozdiel od miest, dôležitý význam z hľadiska ich činnosti, keďže podľa ich názoru majú komparatívnu znalostnú a skúsenostnú výhodu z realizovania spolupráce s Ukrajinou v minulosti a z geografického hľadiska sú ich organizácie prirodzene často považované za styčné body pre vzťahy s Ukrajinou.

Mestá aj podporné inštitúcie vnímajú slovensko-ukrajinskú spoluprácu ako rozvíjajúcu sa, avšak obe v iných súvislostiach. Mestá pociťujú jej rozvoj v súvislosti s vyhlásením spoločných programov a výziev v rámci Nórskeho finančného mechanizmu a INTERREG-u – t. j. s existenciou disponibilných zdrojov pre jej realizáciu. Podporné inštitúcie zase vnímajú rozvoj spolupráce aj cez nárast dopytu na poskytovanie svojich komerčných poradenských služieb zo strany miest, obcí, mikroregiónov aj podnikateľov v rôznych oblastiach (expanzia na tzv. východný trh,

zvýšenie záujmu o slovenskú expertízu na Ukrajinu, čerpanie nenávratných finančných zdrojov určených pre pohraničné územia, odovzdávanie slovenskej expertízy na Ukrajinu, oživenie cestovného ruchu Slovensko-Ukrajina, zvýšenie dopytu po výmene pracovnej sily, služieb a tovarov na oboch stranách hranice).

Podľa podporných inštitúcií sa za posledné roky pozitívne zmenila aj situácia v hľadani a získavaní vhodných a spoľahlivých partnerov na ukrajinskej strane, kedy došlo k nárastu ich odborných kapacít a profesionalizácie.

Podľa zástupcov miest, ale aj podporných inštitúcií, je spoločenská, kultúrna a športová spolupráca s Ukrajinou intenzívna už teraz, a preto nevyužitie príležitosti na rozvoj spolupráce vidia najmä v oblasti cestovného ruchu a životného prostredia.

Viacerí respondenti uviedli, že spolupráca s partnermi na Ukrajine je problematickejšia ako s partnermi v iných okolitých krajinách z nasledujúcich dôvodov:

- komplikované vybavovanie víz a zdĺhavý prechod hranice – tieto bariéry výrazne sťažujú možnosti časovej koordinácie stretnutí, najmä pri jednodňových aktivitách;
- administratívna náročnosť uzatvárania dohôd na ukrajinskej strane, čo súvisí s byrokraciou a spôsobom prerozdelenia kompetencií v oblasti spravovania na Ukrajinskej strane;
- nedostatok skúseností ukrajinských partnerov s prípravou projektov, hoci tento problém bol výraznejší skôr v minulosti, keď sa kvôli problému s prípravou spoločných projektov nakoniec cezhraničná spolupráca nere realizovala;

- chýbajúce finančné nástroje na rozvoj prihraničnej spolupráce na oboch stranách. Smerom k Maďarsku a Poľsku takéto nástroje existujú a výrazne podporujú vzájomnú spoluprácu (najmä nenávratné finančné zdroje).

Ako základ pre zlepšenie ukrajinsko-slovenskej spolupráce respondenti vidia plynulosť prechodu osôb a tovarov cez hranicu, čo je kľúčový moment pre budovanie kontaktov s ukrajinskými partnermi. K rozvoju cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskom a Ukrajinou by teda podľa respondentov jednoznačne prispela zvýšená oficiálna priepustnosť hranice a súčinná regionálna politika na oboch stranách hranice.

Problémom je popri centralistickej štátnej správe Ukrajiny a byrokracií aj neexistencia legislatívnych a iných mechanizmov pre integrovaný prístup k rozvoju prihraničného územia, ako aj neharmonizovaná legislatíva Ukrajiny a krajín EÚ, ktorá komplikuje napr. obchodovanie, ale aj implementáciu projektov Slovensko-Ukrajina. Je však zrejmé, že progres v týchto oblastiach je závislý na vývoji zahraničnej politiky.

3.2.2 ROZSAH A KVALITA UKRAJINSKO-SLOVENSKEJ SPOLUPRÁČE Z UKRAJINSKEJ STRANY

Prevažujúcimi cezhraničnými aktivitami uskutočňovanými mimovládnyimi organizáciami, školami, klubmi, samosprávami v Zakarpatsku sú aktivity kultúrneho, vzdelávacieho, niekedy športového charakteru. Aktivity zamerané na výmenu skúseností sú veľmi zriedkavé. Dôvodom tohto stavu je, že realizácia kultúrnych, vzdelávacích a športových aktivít si vyžaduje menej finančných zdrojov v porovnaní s aktivitami výmeny skúseností.

Väčšina realizovaných aktivít bola periodická, jednorazové akcie nepresahujú 20 % z celkového počtu.

Za základné bariéry na ukrajinskej strane, ktoré ovplyvňujú rozvoj ukrajinsko-slovenskej cezhraničnej spolupráce respondenti v prieskume identifikovali:

- nízku odbornú kapacitu miestnych (ukrajinských) samospráv, ktorým chýbajú informácie o možnostiach spolupracovať a schopnosť získavať zdroje pre realizáciu aktivít, ako aj schopnosť samostatne nadviazať spoluprácu bez pomoci autorít na vyššej úrovni alebo bez pomoci tretích strán (neziskových organizácií, hlavne regionálnych rozvojových agentúr);
- chýbajúce silné miestne mimovládne organizácie, ktoré by dokázali samostatne iniciovať a realizovať aktivity cezhraničnej spolupráce a zároveň poskytovať pomoc a podporu ostatným aktérom cezhraničnej spolupráce a boli schopné si zabezpečiť pre svoje fungovanie dostatočné zdroje;

- nedostatok finančných zdrojov pre realizáciu cezhraničnej spolupráce zo štátnej úrovne na úrovni samospráv, ktorý je daný nielen samotným nedostatkom zdrojov, ale aj legislatívnymi podmienkami v oblasti prerozdelenia miestnych daní. Chýba kontrola a tento proces býva často netransparentný a podlieha korupcii. Nedostatok finančných prostriedkov vo forme dotácií od štátu deklarujú aj neziskové organizácie;
- komplikovaný vízový styk medzi Ukrajinou a Slovenskom, kedy respondenti deklarujú, že Slovenský konzulát v Užhorode má stanovené prísnejšie podmienky pre udelenie víz ako napr. konzulát v Maďarsku. Respondenti zároveň deklarujú nižšiu ochotu slovenských partnerov pomôcť pri vybavovaní víz v porovnaní s maďarskými alebo poľskými partnermi;
- chýbajúce štrukturálne, dlhodobé podporné mechanizmy cezhraničnej spolupráce zo strany EÚ a zo strany štátu. Momentálne fungujúce mechanizmy sú pre mnohé komunity a organizácie buď veľmi komplikované a ťažko dostupné, alebo časovo a finančne náročné, a nastavené tak, aby boli udržateľné;
- nedostatočná je aj základná infraštruktúra nevyhnutná pre realizáciu ekonomických aktivít ako napr. vybudovaná cestná sieť, nedostatok elektrickej energie, nespoľahlivý systém zásobovania plynom a teplom a pod.

Ďalším problémom pri rozvoji cezhraničnej spolupráce je aj informačná negramotnosť, nedostatok počítačového vybavenia, manažérskych a jazykových zručností. Výskum preukazuje, že zvlášť kapacita miestnych samospráv je stále veľmi nízka. Zároveň, v súčasnosti nie je v regióne západnej Ukrajiny žiadna donorská organizácia, ktorá

by poskytovala miestnym samosprávam inštitucionálnu podporu. Donorské organizácie lokalizované v Kyjeve (prevažne fondy zahraničných veľvyslanectiev ponúkajúce malé grantové programy) nespolupracujú priamo s miestnymi samosprávami.

3.3 ZÁVERY

Z hľadiska jednotlivých subjektov inštitucionálneho rámca je motivácia spolupracovať s Ukrajinou hlavne u podporných inštitúcií, výrazne menej u miest, ktoré ani v najbližšom čase spoluprácu s Ukrajinou nepovažujú za rozvojovú prioritu. Tomu zodpovedá aj úroveň vedomostí a zručností v tejto oblasti, ktoré sú pomerne viac rozvinuté u podporných inštitúcií.

Blízkosť Ukrajiny, ktorá je oddelená Schengenskou hranicou, je v súčasnosti chápaná ako bariéra rozvoja, ktorá región z jednej strany izoluje, ale na druhej strane sa viacerí respondenti zmienili, že vidia v budúcnosti aktivity v oblasti spolupráce s Ukrajinou ako potenciálne možné. Najviac sa hovorilo o príležitostiach v oblasti cestovného ruchu a životného prostredia.

Kvalitu, obsah a rozsah, ale aj budúcnosť spolupráce s Ukrajinou respondenti vnímajú najmä cez možnosti získania mimorozpočtových zdrojov na realizáciu spoločných cezhraničných projektov – veľká časť respondentov nerealizovala žiadne aktivity mimo projektových aktivít. Mestá napr. chýbajúce možnosti na získanie nenávratných finančných zdrojov pre spoluprácu uvádzajú ako dôvod toho, že ich partnerské vzťahy s mestami na Ukrajine sú len formálne a málo intenzívne.

Na ukrajinskej strane je minimálna podpora cezhraničných (hlavne ekonomických) aktivít na Slovensko. Nielen rozdielnosť v právnom systéme a predpisoch na oboch stranách, ale aj nedostatok kompetencií miestnych ukrajinských samospráv či ďalších aktérov rozvoja v Zakarpatsku je prekážkou na zintenzívnenie spolupráce. Navyše vízový systém a spôsob jeho realizácie slovenským konzulátom v Užhorode je považovaný za veľmi vysokú administratívnu bariéru. Zlá situácia je aj v oblasti zabezpečenia základnej technickej infraštruktúry pre realizáciu ekonomických aktivít.

4) Rozvojové plány

Plánovanie rozvoja je nevyhnutným prvkom systematického manažmentu rozvoja územia, ktorý napomáha hospodárskemu rastu a zvýšeniu životnej úrovne obyvateľov. Cieľom rozvojového plánu je určiť prioritné smerovanie rozvoja územia vo všetkých strategických oblastiach, ktoré rozhodujúcim spôsobom vplyvajú na kvalitu života občanov, v súlade so záujmami ochrany životného prostredia, kultúrneho dedičstva a pod.

Rozvojový plán teda predstavuje základný strategický a plánovací dokument v oblasti rozvoja územia. Dynamický rozvoj územia možno dosiahnuť len v prípade, ak je tento plán kvalitný.

Rozvojový plán je kvalitný, ak je založený na reálnych, konkrétnych a špecifických potrebách daného územia; rieši prioritné problémy integrovane (tematické ciele sú navzájom harmonizované); vychádza z očakávaného vývoja, potenciálu územia a využíva možné príležitosti; je prepojený s relevantnými plánmi na vyššej, rovnakej a nižšej úrovni; je previazaný s územným plánom.

4.1 METODOLÓGIA

Pre potreby posúdenia kvality a zamerania existujúcich rozvojových plánov v rámci prihraničného regiónu sme vychádzali z nasledujúcich čiastkových predpokladov/hypotéz:

1. **Mestá majú vypracované rozvojové plány, ktoré sú založené na reálnych, konkrétnych a špecifických potrebách.**
2. **Rozvojové smerovania jednotlivých miest sú aspoň čiastočne vzájomne zosúladené.**
3. **Rozvojové plány obsahujú prvky, na základe ktorých ich môže samospráva reálne používať (napr. mechanizmy aktualizácie, implementácie či vyhodnotenia realizácie plánov).**
4. **Mestá vnímajú rozvojové plány ako kľúčový a určujúci nástroj pri realizácii rozvojových aktivít.**
5. **Rozvojový plán a územný plán sú cielavedome integrovanými dokumentmi tak, aby mohli byť efektívnym nástrojom riadenia rozvoja mesta.**

Cieľom prieskumu súčasného stavu bolo overenie vyššie uvedených východiskových predpokladov. Predmetom prieskumu boli tri tematické oblasti:

1. Kvalita rozvojových plánov vybraných miest, vyšších územných celkov a mikroregiónov v cieľovom území projektu.
2. Súlad rozvojových plánov a územných plánov vybraných miest.
3. Vnímanie procesu tvorby a realizácie rozvojových plánov miest.

Kvalita rozvojových plánov bola skúmaná u všetkých doleuvedených subjektov, pričom tento formálny prieskum bol doplnený u miest aj zisťovaním vnímania procesu tvorby a realizácie rozvojových plánov. Predmetom prieskumu boli rozvojové plány:

- všetkých bývalých okresných miest a vybraných miest s počtom obyvateľov nad 4 500 v cieľovom území projektu t. j. do prieskumu bolo vybraných týchto 12 miest: Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Sečovce, Snina, Sobrance, Svidník, Strážske, Stropkov Trebišov, Veľké Kapušany, Vranov nad Topľou);
- vyšších územných celkov majúci pôsobnosť v cieľovom území projektu (Prešovský samosprávny kraj a Košický samosprávny kraj);
- všetkých mikroregiónov v cieľovom území, ktoré v čase prieskumu mali vypracovaný rozvojový plán (7 mikroregiónov: Borolo, Duša, Juh Šíravy, Ladomirka, Rovina, Združenie obcí pod hradom Čičva);

Súlad PHSR a územných plánov bol skúmaný len u bývalých okresných miest (Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Snina, Sobrance, Svidník, Stropkov, Trebišov, Vranov nad Topľou).

Kvalita rozvojových plánov t. j. PHSR a ÚP bola skúmaná u dokumentov, ktoré boli k dispozícii k 30. 6. 2009.

Prieskum vnímania procesu tvorby a realizácie rozvojových plánov miest bol realizovaný formou osobného dopytovania zástupcov mestských samospráv podľa vopred pripravených dotazníkov a scenárov pre individuálne rozhovory. Závety v rámci týchto častí prieskumu zodpovedajú reprezentatívnej vzorke tvorenej 13 mestami, pričom na otázky odpovedali pracovníci mestských úradov z oblasti regionálneho rozvoja – vedúci oddelení, resp. nimi určení pracovníci oddelení.

Aj keď prieskum kvality rozvojových plánov bol realizovaný na celej uvedenej vzorke – teda tak u miest, ako aj VÚC a mikroregiónov, v tejto publikácii sú podrobnejšie analyzované len rozvojové plány miest, keďže tieto majú byť ťažiskovými pólmi rozvoja regiónu. Zistenia z úrovne VÚC a mikroregiónov sú súčasťou záverečnej správy z projektu.

4.2 ZISTENIA

4.2.1 KVALITA ROZVOJOVÝCH PLÁNOV MIEST

Všetky skúmané mestské rozvojové plány (RP) majú strednodobý plánovací charakter. V rámci tejto kategórie sú v rovnováhe plány (6) na hornej hranici s dlhšou dobou platnosti (8 – 11 rokov) a dokumenty (6) na dolnej hranici s dobou platnosti (5 – 7 rokov).

Formulácie v rámci analytických kapitol rozvojových plánov majú konštatačný až hodnotiaci charakter bez náležitej podpory zdrojových dát, z ktorých musia tvrdenia takéhoto typu vychádzať.

Jednotlivé časti analytických kapitol si vzájomne obsahovo odporujú. Napríklad popis súčasného stavu je v priamom rozpore so SWOT analýzou, resp. jestvuje priamy rozpor v rámci SWOT analýzy. Už analytická časť ponúka riešenie jednotlivých problémov.

Strategicko-programové časti (SPČ) skúmaných rozvojových plánov sa vyznačujú nedostatočnou jasnosťou a logickosťou usporiadania ich štruktúry. Nekonzistentné je používanie označení jednotlivých úrovní. Napríklad v úvode dokumentu sú spomínané globálne a špecifické ciele, neskôr sú označené ako stabilizačné a rozvojové a na záver dokument používa označenie strategické ciele s tým, že ostatné úrovne SPČ nie je možné identifikovať.

Formulácia SPČ je nekonkrétne, vágna, nie je možné identifikovať špecifické zameranie rozvoja daného mesta. Pričom táto skutočnosť má neskôr negatívny vplyv aj na vyhodnotenie rozvojových dokumentov. V mnohých prípadoch je dokument priamo

(aj štylisticky) nastavený podľa jednotlivých operačných programov Národného strategického referenčného rámca na obdobie (NSRR) 2007 – 2013.

SPČ nie je horizontálne ani vertikálne konzistentná. V rámci jedného dokumentu sa tak napríklad vyskytujú formulácie konkrétneho typu, ktoré už pre ich podstatu ani je nie možné považovať za ciele až po formulácie všeobecného charakteru. Alebo je rovnaké „opatrenie“ použité v rôznych strategických cieľoch – teda jednotlivé ciele a opatrenia sa vzájomne prekrývajú.

V prípade väčšiny rozvojových plánov nie je možné identifikovať prepojenie medzi strategicko-programovou a analytickou časťou. Dôsledkom toho nie je možné následne posúdiť obsahovú relevantnosť SPČ voči reálnym potrebám daného mesta.

Zo skúmaných rozvojových plánov miest sa v piatich z nich nenachádza akčný plán, ďalších 6 dokumentov pod ním rozumie podrobnejšie rozpracovanú SPČ počas celej doby jeho platnosti. Iba v jednom rozvojovom pláne bol identifikovaný akčný plán na konkrétne kratšie časové obdobie. Z 9 skúmaných RP nebolo možné identifikovať implementačný mechanizmus. Vo zvyšných prípadoch (3) je definovaný subjekt, ktorý bude mať implementáciu RP v kompetencii. Nástroje, akými to dosiahne už bližšie špecifikované nie sú, resp. sa za ne považujú bežné nástroje jednotlivých odborov mestských úradov.

Mechanizmus aktualizácie sa nenachádza v 8 rozvojových dokumentoch. 2 dokumenty definujú subjekt, ktorý bude zodpovedný za aktualizáciu dokumentu, ale nie spôsob, akým to bude vykonávať. Zvyšné dokumenty

v deklaratívnej polohe definujú otvorenosť rozvojového plánu ako predpoklad pre jeho aktualizáciu.

Zo skúmaných dokumentov sa v jednom nachádzajú indikátory merania na úrovni aktivít, ktoré sú konkrétne a merateľné, avšak neodrážajú zmenu, ktorá naplnením aktivít nastala. Zvyšné dokumenty neobsahujú merateľné indikátory, na základe čoho nie je možné posúdiť vyhodnotenie plnenia/realizácie rozvojového plánu. Toto zistenie podporuje aj vyššie uvedený fakt o formuľnej vágnosti cieľov v SPČ jednotlivých dokumentov, čo aj do budúcnosti bráni napríklad doplneniu merateľných indikátorov na úrovni cieľov.

Rozvojové plány 6 miest sa neodvolávajú na žiadny iný relevantný dokument. Šesť rozvojových plánov miest sa odvoláva na rozvojový plán samosprávneho kraja a NSRR 2007 – 2013. Nejedná sa však o cieľnú, ale iba deklatívnu harmonizáciu. Tri rozvojové plány sa odvolávajú na existenciu odvetvových stratégií. Ani jeden plán neobsahuje informácie o tom, či sa pri jeho zostavovaní brali do úvahy už existujúce plány iných miest, ktoré sú v jeho blízkosti.

Mestá si uvedomujú svoj (najmä geografický) potenciál pre oblasť cezhraničnej spolupráce, nevedia však presne zdefinovať, akú úlohu by v tom mali zohrávať, a preto táto oblasť často zostáva vymedzená v deklaratívnej polohe ako „vytváranie partnerských vzťahov“ s mestami v zahraničí, resp. je napríklad blízkosť hranice s Ukrajinou vnímaná v rozvojových plánoch miest rozdielne (v SWOT analýze uvedená ako silná, ale aj ako slabá stránka).

4.2.2 SÚLAD ROZVOJOVÝCH PLÁNOV A ÚZEMNÝCH PLÁNOV VYBRANÝCH MIEST

Takmer všetky mestá (s výnimkou jedného) majú ÚPM so schválenou záväznou časťou (VZN). Väčšina ÚPM je vypracovaných a schválených v roku a po roku 2005 až po rok 2008/2009, teda sú jedným zo základných východísk pre aktualizáciu, či vypracovanie nových PHSR³.

V zásade všetky porovnávané mestá majú v súčasnosti dva nezávislé samostatné rozvojové dokumenty – PHSR a ÚPM, ktoré je potrebné samostatne realizovať (zabezpečiť a riadiť realizáciu aktivít a úlohy z nich vyplývajúce), monitorovať, aktualizovať, navrhovať zmeny, doplnky, vyhodnocovať ich plnenie, ako aj dopad realizácie plánov na rozvoj mesta.

Z hľadiska doby platnosti PHSR a ÚPM možno len uviesť, že sa v niektorých prípadoch prekrývajú, čo však vyplýva len z charakteru dokumentu (dlhodobý ÚPM, strednodobý PHSR), avšak ani v jednom prípade nemožno konštatovať, že sú v súlade z hľadiska času realizácie navrhovaných aktivít.

Plánovacie procesy a tvorba oboch dokumentov prebiehala spravidla v rôznych časových obdobiach, nikdy nie súčasne, resp. vzájomne koordinovane (od 1, 2 rokov odstupe po 14 až 15 rokov), teda vstupné analýzy PHSR daného stavu toho, ktorého mesta a prieskumy a rozbor ÚPM boli rôzne, z čoho vychádzala aj rôznosť stratégií – cieľov, opatrení, aktivít a definovania

³ Povinnosť aktualizácie PHSR pre mestá vyplýva v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. a má byť ukončená do 1. 10. 2010.

podmienok pre realizáciu aktivít a využívanie územia.

V PHSR, v prípade, ak bolo spracované neskôr ako ÚPM, resp. len s odstupom krátkeho času, nie sú resp. sú len čiastočne zahrnuté aktivity vyplývajúce zo záväznej časti ÚPM, to znamená zaradenie verejno-prospešných stavieb, plôch pre verejno-prospešné stavby, ako aj zásady a regulatívy v jednotlivých konkrétnych oblastiach podľa predpísanej štruktúry ÚPM, ktoré vyplývajú pre aktivity z PHSR z ÚPM. A opačne, v prípade, že ÚPM sa vypracovával neskôr ako PHSR, stavebné, či územné aktivity plánované v PHSR spravidla sú zahrnuté do ÚPM, jeho návrhovej alebo i záväznej časti (podľa verejno-prospešného charakteru a významnosti aktivity pre územný rozvoj mesta).

Keďže vo väčšine prípadov PHSR a ÚPM nevznikajú v rovnakom čase a už vôbec nie sú cieľavedome vzájomne komunikované a koordinované, pri ich tvorbe spracovatelia využívajú najmä analytickú časť (býva spravidla podrobnejšia v ÚPM – prieskumy a rozbor, ktorú po aktualizácii údajov a informácií zapracujú do toho, ktorého dokumentu (z prieskumov a rozborov z ÚPM do Profilu mesta a SWOT analýzy v PHSR, alebo opačne). Z tohto dôvodu sa analytická časť – situačná analýza mesta – stáva duplicitnou a len prispôsobenou v štruktúre a obsahu danému dokumentu.

Pre takmer všetky skúmané mestá (okrem 1) v oboch dokumentoch, spravidla v úvodných častiach spracovatelia uvádzajú, že dokumenty buď „na seba nadväzujú“, alebo „boli jedným z podkladov spracovania toho druhého“, alebo sú v „súlade“. Toto konštatovanie má však (vzhľadom na vyššie

uvedené hlavné zistenia) viac menej len deklaratívny a nie reálny charakter.

Podobnosť je možné nájsť v štruktúre strategicko-časťi dokumentov. V ÚPM, keďže to tak vyplýva z metodiky, sú navrhované a definované rozvojové zámery jednoznačne a rovnako v každom meste, podľa oblastí tak, ako sú definované zásady a regulatívy rozvoja mesta (obytné prostredie, občianska vybavenosť, dopravná infraštruktúra, zachovanie kultúrnohistorických hodnôt, ochrana a tvorba krajiny,...). V PHSR sú rozvojové zámery definované podľa oblastí, ktoré sú tiež predurčené zákonom a metodikou, no zároveň by mali byť špecifikované podľa problémov a potrieb mesta a zostavované individuálne/špecificky pre každé mesto a to spravidla v logickej hierarchii: cieľ – opatrenie – aktivita. Rozdiel je vlastne v tom, že konkrétna navrhovaná aktivita je v záväznej časti ÚPM jednoznačne zaradená v predpísaných zásadách a regulatívoch, ale v PHSR môže byť táto aktivita zaradená rôzne podľa plánovaných výsledkov.

Rozvojových aktivít, ktoré mali charakter stavebných činností s dopadom na potenciál a využitie územia mesta bolo v PHSR plánovaných spravidla menej ako v ÚPM, čo zrejme vyplýva z času platnosti dokumentov, avšak v PHSR neboli uvedené žiadne kritériá, resp. zdôvodnenie, prečo boli do PHSR prevzaté a zaradené práve uvedené aktivity. Aktivity stavebno-technického charakteru sú v ÚPM spracované a popísané podrobnejšie ako v PHSR. Tým, že väčšina miest nemá dostatočne rozpracovaný a realistický akčný plán, resp. podrobnejšie rozpracovaný krátkodobejší plán aktivít vrátane finančného plánu, ako súčasti a nástroja realizácie PHSR, nie je vytvorený priestor pre cieľa-

vedomú integráciu oboch samostatných dokumentov PHSR a ÚPM.

Nejednotnou a často mätúcou je používaná terminológia pri popise, zdôvodňovaní, analýze problémov i pri popise a označovaní aktivít. To znamená, že tie isté javy, situácie, tá istá aktivita sú v ÚPM pomenované inak ako v PHSR, resp. vôbec nie je zrejmé (ako to vyplýva z podobnosti textov/názvov), či sa jedná o „to isté“, alebo „rôzne/iné“.

4.2.3 VNÍMANIE PROCESU TVORBY A REALIZÁCIE ROZVOJOVÝCH DOKUMENTOV MIEST

Do prípravy rozvojových dokumentov takmer vo všetkých mestách boli zapojené všetky skupiny obyvateľov podnikatelia a miestne organizácie. Názory občanov boli takmer vo všetkých mestách zisťované dotazníkovými prieskumami, v niektorých mestách bola vybraná vzorka obyvateľov oslovená na uliciach anketármi, v iných boli dotazníky doručené takmer do každej domácnosti. Približne v polovici miest boli počas prípravy rozvojových dokumentov popri prieskumoch organizované aj verejné stretnutia. Záujem občanov o verejné stretnutia však bol väčšinou nízky. Len v dvoch mestách boli realizované prieskumy medzi občanmi, ktorí však mali možnosť vyjadrovať sa k návrhom na mestských úradoch.

Väčší záujem o vyjadrenie názorov pri príprave rozvojových dokumentov bol zo strany miestnych organizácií a podnikateľov. Názory podnikateľov boli zisťované v samostatných prieskumoch, alebo mali možnosť vyjadriť sa k problémom mesta v pracovných diskusiách. Vo väčšine prípadov mali takéto diskusie s podnikateľmi jednorazový charakter. Približne v pätine oslovených miest, bolo realizovaných niekoľko diskusných stretnu-

tí. V rámci úvodných stretnutí sa zisťovali názory a priority na ďalších stretnutiach sa podnikatelia vyjadrovali k pracovným verziam dokumentov, pričom ich pripomienky boli zapracované do ďalších verzií. Podľa názorov pracovníkov mestských úradov, pri opakovaných stretnutiach záujem podnikateľov väčšinou klesal, pretože PHSR vnímali len ako dokument, ktorého naplnenie je neisté. Miestne neziskové organizácie sa pri príprave rozvojových dokumentov podľa svojho zamerania vyjadrovali k oblasti sociálnej, zdravotnej, kultúrnej a časti určenej pre marginalizované skupiny v tematických pracovných skupinách.

PHSR má podľa prevažnej väčšiny oslovených miest konkrétnu podobu a splnenie jednotlivých cieľov je možné konkrétne kontrolovať a vyhodnocovať. Len jednotlivito sú rozvojové dokumenty skôr vo všeobecnej rovine a nedá sa kontrolovať, či boli splnené alebo nie. V tomto prípade je dokument rozpracovaný všeobecne a umožňuje poslancom rozhodnúť na čo položia dôraz. Plnenie PHSR je takmer vo všetkých mestách realizované štandardnými administratívnymi postupmi v rámci úradov. Len jednotlivito respondenti uviedli, že súčasťou dokumentu je implementačný plán.

Plnenie rozvojových dokumentov je poslancami hodnotené väčšinou raz ročne predkladaním hodnotiacej správy, ktorú schvaľuje mestské zastupiteľstvo. Len jednotlivito je plnenie PHSR hodnotené každých 6 mesiacov. Menšia časť oslovených úradov má vytvorené komisie, ktoré s mesačnou alebo dvojmesačnou periodicitou sledujú napĺňanie rozvojového plánu. V týchto prípadoch sledujú plnenie priamo pracovníci mestského úradu alebo je vytvorená

komisia, v ktorej majú zastúpenie poslanci aj pracovníci úradu.

Väčšina mestských úradov už uskutočnila aktualizáciu PHSR, bez aktualizácie bolo podľa odpovedí respondentov 6 rozvojových dokumentov. Frekvencia aktualizácie PHSR je v jednotlivých mestách rôzna. Požiadavky na zmeny PHSR vyvstávajú najmä v súvislosti s výzvami a prípravou projektov. Niektoré mestá zmenili PHSR kvôli tomu, že zmeny v projektových výzvach im neumožnili podávať niektoré plánované projekty. Iné mestá naopak dodatočne doplnili PHSR kvôli tomu, aby mohli podať projekty určitého zamerania. Zmeny v rozvojových dokumentoch sú podľa respondentov ovplyvnené aj prebiehajúcou krízou, pretože niektoré ciele neboli dobre odhadnuté.

Rozvojové plány sú podľa názoru respondentov v takmer všetkých mestách prepojené s mestskými rozpočtami alebo viacročnými finančnými plánmi. Územné plány boli podkladmi pri vypracovávaní alebo sú priamo súčasťou rozvojového plánu. Väčšina respondentov uviedla, že mestá používajú PHSR pri príprave viacročného finančného plánu a sú dôležité z hľadiska určenia priorít mesta.

4.3 ZÁVERY

Nedostatočné prepojenie analytickej a strategicko-programovacej časti rozvojových plánov a všeobecné formulácie na úrovni cieľov spôsobujú, že obsahové zameranie rozvojových plánov sa mení podľa aktuálnych možností získania doplnkových finančných zdrojov a nie podľa reálnych, konkrétnych a špecifických potrieb mesta. Tým sa vytvára tzv. „slniečnicový efekt“ orientácie rozvojového smerovania za existujúcimi možnosťami jeho financovania a znižuje až stráca sa synergický efekt vynaložených prostriedkov.

Rozvojové plány sú vypracované samostatne, nezohľadňujú a nepokúšajú sa aspoň minimálne zosúladiť svoje rozvojové smerovanie s ostatnými mestami a práve naopak, mestá sa stávajú konkurentmi v takých oblastiach, kde by im koordinovaný postup priniesol väčšie benefity tak jednotlivo ako aj v rámci celého regiónu.

Rozvojové plány explicitne neobsahujú spôsob ich implementácie, aktualizácie ani vyhodnotenia realizácie, čo spôsobuje že samospráva ako subjekt zodpovedný za ich napĺňanie má problém s ich reálnym použitím.

Na základe zistení z primárneho prieskumu môžeme skonštatovať, že rozvojový plán síce je vnímaný mestskými samosprávami ako kľúčový a určujúci nástroj pri realizácii a koordinácii rozvojových aktivít, avšak toto vnímanie je len deklaratívne. Z výpovedí respondentov je možné odvodiť záver, že rozvojové dokumenty sú skôr iba nutnosťou, ktorá vyplýva zo zákona a ktoré sú využité len ako podklad pre prípravu projektov za účelom získania finančných zdrojov zo štrukturálnych (alebo iných) fondov. Zároveň existuje vo väčšine samospráv rozdielne vnímanie rozvojového dokumentu na exekutívnej a rozhodovacej úrovni.

Keďže v zásade majú všetky porovnávané mestá v súčasnosti dva nezávislé samostatné rozvojové dokumenty – PHSR a ÚPM, ktoré je potrebné samostatne realizovať, monitorovať, aktualizovať, navrhovať zmeny, doplnky, vyhodnocovať ich plnenie, ako aj dopad realizácie plánov, nejedná sa o cieľavedome integrované dokumenty efektívneho riadenia rozvoja mesta.

5) Prieskum rozsahu, kvality a účinnosti využívania nenávratných finančných zdrojov na podporu rozvoja

Existencia a možnosť využívať nenávratné finančné zdroje EÚ či iných donorov na podporu rozvoja, pokiaľ sú využívané efektívne, dokážu významným spôsobom doplniť, uľahčiť a posilniť činnosti smerujúce k rozvoju regiónu a to tak na úrovni subjektov inštitucionálneho rámca ako podnikateľských subjektov. Projekty nesmú byť samoúčelné, musia zodpovedať potrebám regiónu a byť navzájom komplementárne a koordinované.

5.1 METODOLÓGIA

Pre túto časť boli definované nasledujúce hypotézy:

1. **Hodnotiaci proces projektov, predkladaných zo skúmaného územia, na centrálnej úrovni je štandardný a objektívny.**
2. **Zameranie projektov ako aj zastúpenie jednotlivých subjektov či geografických celkov ako realizátorov projektov je v území rovnomerne rozložené.**
3. **Je dostatočná informovanosť o realizovaných projektoch, aby bol dosiahnutý synergický efekt a nie duplicita projektových zámerov.**
4. **Je dostatok príležitostí a odborných kapacít na ukrajinskej strane pre cezhraničné projekty so Slovenskom.**

Overenie vyššie uvedených hypotéz bolo realizované prieskumom v dvoch tematických častiach:

1. Prieskum rozsahu, kvality a účinnosti využívania nenávratných finančných zdrojov na cieľovom území.
2. Prieskum rozsahu, kvality a účinnosti využívania nenávratných finančných zdrojov na realizáciu cezhraničnej spolupráce z ukrajinskej strany.

Prieskum rozsahu, kvality a účinnosti využívania nenávratných finančných zdrojov na cieľovom území bol realizovaný v dvoch krokoch:

1. Vyhodnotením vybraných charakteristík projektov.
2. Prieskumom vnímania kvality a účinnosti využívania finančných podporných mechanizmov.

Prieskum v téme 1 bol uskutočnený cez sekundárny prieskum informácií a databáz o realizovaných projektoch na internete, podľa vopred stanovených kategórií. V prípade nedostatku informácií boli kontaktované relevantné ministerstvá, VÚC alebo koneční prijímatelia implementujúci projekty. Do tejto fázy prieskumu boli zaradené len projekty ktoré spĺňali nasledujúce kritéria:

- realizátorom/nositeľom je slovenská organizácia, ktorá má, ale nemusí mať sídlo na cieľovom území projektu;
- cieľovým územím skúmaného projektu je územie, ktoré sa musí aspoň z časti nachádzať v 9 okresoch predmetného územia;
- celková projektová suma je väčšia ako 20 000 Euro;
- projekt sa začal alebo ukončil v rokoch 2006, 2007, 2008.

Prieskum k téme 2 bol realizovaný na slovenskej strane formou osobného dopytovania zástupcov všetkých skupín subjektov inštitucionálneho rámca podľa vopred pripravených dotazníkov a scenárov pre individuálne rozhovory.

Cieľové skupiny	Dotazníkový prieskum a/alebo hĺbkové rozhovory
pracovníci mestských úradov z oblasti regionálneho rozvoja – vedúci oddelení, resp. nimi určení pracovníci oddelení	13 miest
starostovia obcí poverení zastupovať mikroregióny	5 mikroregiónov
riaditelia, resp. nimi poverení odborní pracovníci – RRA, RPIC, CPK	12 podporných inštitúcií
riadiateľ, resp. odborný pracovník zodpovedný za prípravu projektov – SOPK, PPK	2 podporné inštitúcie
riadiatelia n. o.	10 neziskových organizácií

Prieskum rozsahu, kvality a účinnosti využívania nenávratných finančných zdrojov na realizáciu cezhraničnej spolupráce z ukrajinskej strany bol uskutočnený formou expertného panelu pozostávajúceho zo zástupcov univerzít, verejnej správy a mimovládnych organizácií. Spolu sa ho zúčastnilo 12 účastníkov. Do úvahy boli brané projekty, ktoré spĺňali nasledujúce podmienky:

- realizátorom/nositeľom je ukrajinská organizácia;
- do projektu je zapojený SK partner, alebo SK expert, alebo SK účastník aktivít, pochádzajúci z okresov ktoré sú cieľovým územím projektu;
- aktivity projektu môžu byť realizované na Slovensku alebo na Ukrajine
- celková projektová suma väčšia ako 20 000 Euro;
- projekt začal alebo prebiehal v období rokov 2006 až 2008.

5.2 ZISTENIA

5.2.1 ROZSAH, KVALITA

A ÚČINNOSŤ VYUŽÍVANIA NENÁVRATNÝCH FINANČNÝCH ZDROJOV NA CIEĽOVOM ÚZEMÍ

Hoci väčšina predstaviteľov podporných organizácií uviedla, že výzvy k predkladaniu projektov vo všeobecnosti zodpovedajú potrebám cieľového územia, niektorí respondenti považujú systém nastavenia výziev na celé územie Slovenska za splošťovanie regionálnych špecifik, čo vedie k príprave všeobecných necielených projektov.

Mechanizmus hodnotenia projektov podporné organizácie popísali ako štandardný. Niektorí respondenti poukázali na problém kritérií zvyhodňujúci tzv. póly rastu.

Pri hodnotení kvality podávaných projektov, vládne medzi respondentmi názor, že v súčasnosti už prevažujú technicky správne spracované projekty. Podľa názoru neziskových inštitúcií tomu dopomohlo zriadenie lokálnych konzultačných kancelárií.

Za negatívne v rámci procesu vyhlasovania výziev, hodnotiaceho a schvaľovacieho procesu respondenti (mestá, mikroregióny, podporené organizácie a neziskové organizácie) považujú:

- vysokú byrokráciu a administratívnu náročnosť pri podávaní projektov, v niektorých prípadoch nekonkrétne a nezrozumiteľné výzvy so skrytým obsahom, pričom dochádza aj k zmene pravidiel,
- nedodržiavanie časových harmonogramov výziev,
- politické vplyvy v riadení štrukturálnych fondov EÚ v SR,

- neodborné riadenie tohto procesu na úrovni ministerstiev,
- chyba aj posúdenie regionálneho rozmeru pri vyhodnocovaní a schvaľovaní projektov (tento proces sa mnohokrát deje centralisticky).

Cieľové územie projektu bolo v skúmanom období oprávneným územím pre realizáciu projektov z nenávratných finančných zdrojov v rámci 27 rozvojových programov. Celkovo bolo realizovaných viac ako 500 projektov, z čoho cca 240 bolo investičných (nákup technológie, výstavba, rekonštrukcia, úpravy) a zvyšok neinvestičných (strategické dokumenty, vzdelávanie štúdie).

Viac ako 45 % všetkých projektov implementovali obce a mestá, podnikateľské subjekty necelých 30 % projektov, orgány štátnej správy cca 8 %, neziskové organizácie cca 5 % a všetky ostatné subjekty (združenie obcí, RRA, VÚC, štátne podniky, školy, nemocnice a ďalšie spolu cca 12 %.

Z cieľového územia v počte realizovaných projektov prevládajú okresy Trebišov, Vranov n Topľou a Michalovce najmenej realizovaných projektov bolo v okresoch Medzilaborce, Stropkov a Humenné.

Hoci ide o územie v blízkosti hraníc, len 4 % projektov zahŕňali cezhraničný presah na Ukrajinu. Nízky je aj počet projektov realizovaných v partnerstve viacerých subjektov (necelých 15 % projektov), a aj v týchto projektoch bol prevažne len jeden partner.

Pracovníci mestských úradov konštatovali, že sú len veľmi málo informovaní o projektoch, ktoré v danom regióne realizujú neziskové organizácie alebo podnikateľské subjekty. Zároveň však len približne tretina

oslovených mestských úradov deklaruje, že na svojich web stránkach zverejňuje informácie o vlastných realizovaných projektoch. Pracovníci všetkých mestských úradov uviedli, že informácie o projektoch zverejňujú záujemcom na požiadanie.

Mestá uviedli, že neexistuje platforma alebo portál, kde sú všetky projekty pre dané územie uvedené tak, aby sa predišlo duplicitu. Ministerstvá a samosprávne kraje síce zverejňujú podporené projekty v rámci operačných programov a jednotlivých výziev, ale zverejnené databázy nie sú vždy rovnocenné z hľadiska štruktúry údajov, a podľa niektorých respondentov je pochybná aj hodnovernosť v nich uvedených informácií. Respondenti zároveň konštatujú, že neexistuje žiadna autorita pre dané územie, ktorá by musela zhromažďovať tieto informácie. Aj preto je na vôli úspešného žiadateľa o finančný príspevok, aby poskytol informácie o projekte do nejakej databázy.

Respondenti sa rozchádzali v názoroch na otázku duplicity projektov na danom území v oblasti aktivít a cieľov. Takmer polovica podporných inštitúcií, ako aj niektorí zástupcovia miest sa s duplicitou konkrétnych projektov stretli, ale tiež sa stretli s tzv. kradnutím myšlienok, ktoré nejaký subjekt prevzal bez súhlasu od autora a použil vo svojom projekte.

Viac ako štvrtina podporných organizácií uvádza, že sa stretla s nasledujúcou duplicitou projektov v oblasti aktivít a cieľov: duplicitné použitie cieľovej skupiny (konkrétnej skupiny Rómov, v tom istom časovom období, na tom istom mieste s podobným zámerom) dvomi rôznymi realizátormi, duplicita projektového zámeru, ktorý sa realizoval pred 2 rokmi, duplicita použitých

rôznych termínov na tie isté projektové aktivity na cezhraničnú spoluprácu s Ukrajinou.

Respondenti označili niektoré projekty za „míňanie peňazí“ – subjekty ktoré získali prostriedky, podľa ich názoru nie sú správni príjemcovia pomoci. Donor akoby potreboval len alokovať finančné prostriedky a nesledoval, čo už etablované subjekty na cezhraničnú spoluprácu v danom regióne urobili, čomu sa systematicky venujú.

Respondenti, ktorí majú skúsenosti s prípravou projektov (mestá, mikroregióny, podporné organizácie, neziskové organizácie) uviedli, že pociťujú nedostatky v zameraní projektov pre dané územie hlavne v tom že:

- pri príprave projektov nie sú dostatočne zvažované aj ich dopady (napr. dopad výroby na životné prostredie);
- je nedostatočná koordinácia zamerania projektov z hľadiska strategického rozvoja regiónu;
- chýbajú medzisektorové projekty, ktoré podnecujú spoluprácu;
- existujú široko zamerané všeobecné projekty bez reálneho úžitku pre cieľové skupiny;
- pri súčasnom riadení rozvojových programov sa o prioritách a zameraní jednotlivých výziev, stanovení kritérií pre projekty rozhoduje bez znalosti regionálnych charakteristík územia;
- súčasne realizované projekty veľakrát nenadväzujú/ nie sú nadstavbou už uskutočnených projektov, ale dochádza k opakovaniu už zrealizovaných projektov.

5.2.2 ROZSAH, KVALITA A ÚČINNOSŤ VYUŽÍVANIA NENÁVRATNÝCH FINANČNÝCH ZDROJOV NA REALIZÁCIU CEZHraničNEJ SPOLUPRÁCE Z UKRAJINSKEJ STRANY

Počet ukrajinsko-slovenských projektov implementovaných ukrajinskými inštitúciami je nízky (za sledované obdobie to boli 3 projekty). Táto skutočnosť je dopadom obmedzených možností na získanie nenávratných finančných zdrojov, na využitie ktorých je Ukrajina oprávnená, ako aj fakt, že v súčasnej dobe je v Zakarpatsku max. 10 projektových tímov, ktoré sú schopné písať projekty a majú skúsenosti s ich implementáciou. Významná časť organizácií (90 %) nemá potrebné vedomosti, skúsenosti v tvorbe a manažovaní cezhraničných projektov.

Podľa názorov respondentov prieskumu nemôže byť stav v oblasti implementácie projektov považovaný za pozitívny aj z dôvodu, že v rámci cezhraničnej spolupráce nie je dostatočne využívaný potenciál výskumných inštitúcií (univerzít), keďže vedecké a výskumné inštitúcie, ako aj univerzity neboli oprávnenými žiadateľmi, a ani partnerskými organizáciami pre tieto programy.

Ďalším negatívnym faktorom ohrozujúcim realizáciu cezhraničných projektov a programov je vysoká miera korupcie na ukrajinskej strane pri hodnotení a schvaľovaní projektov.

V oblasti realizácie rozvojových programov chýbajú aj metódy slúžiace na vyhodnotenie dopadov ich implementácie.

Podľa názorov odborníkov sú smerovaniami spoločných cezhraničných projektov spolupráce v Zakarpatsku, financovaných z EÚ,

hlavne turizmus, výmena odborníkov v oblasti kultúry a vzdelania, interakcie medzi obchodnými a nekomerčnými organizáciami a infraštruktúrne projekty.

Pri zohľadnení existujúcich a vznikajúcich partnerstiev je v súčasných podmienkach možné implementovať nové projekty zamerané na zlepšovanie kvality vzdelávania vo vzdelávacích inštitúciách v regióne s cieľom vyškoliť kvalifikované a skúsené ľudské zdroje (vrátane cezhraničnej spolupráce), vypracovanie výskumných projektov, výmenné študentské programy, inovácie technológií, skúseností, vytváranie nových pracovných miest.

5.3 ZÁVERY

Napriek tomu, že skúmaný región je objektívne považovaný za znevýhodnený a zraniteľný, politika centrálnej vlády pri oceňovaní projektov neumožňuje, aby takéto regióny mali alokované finančné projektové prostriedky, o ktoré by nemuseli súťažiť s omnoho vyspelejšími a viac rozvinutými regiónmi. Prakticky neexistujú programy pomoci, ktoré by sa zamerali na špecifika rozvoja tohto územia a pri väčšine finančných schém chýba posúdenie regionálneho rozmeru pri vyhodnocovaní a schvaľovaní projektov.

Podiel infraštruktúrnych a neinvestičných projektov je vybalansovaný. V rámci regiónu vidieť výrazné rozdiely nielen v zastúpení sektorov, ale aj geografickom zastúpení, kedy niektoré okresy viac ako dvojnásobne prevyšujú v počte a získaných projektových financiách iné okresy v území.

Je minimálna vzájomná informovanosť o projektoch realizovaných v území, čo mimo iné spôsobuje duplicitu projektových zámerov, neefektívne udeľovanie nenávratných finančných zdrojov a nízky synergický efekt. Neexistuje základná databáza, kde by sa kvalifikované informácie dali získať. Žiadna verejná inštitúcia v území, ale ani donori, nemajú zatiaľ ambíciu tento problém adresovať. Navyše prakticky neexistuje hodnotenie dopadov jednotlivých projektov.

Nedostatočná je aj koordinácia projektov z hľadiska strategického rozvoja regiónu, či vytváranie a implementácia medzi sektorových projektov založených na spolupráci. V partnerstve bolo v stanovenom období realizovaných necelých 15 % projektov. Takýto nepriaznivý pomer svedčí o tom, že realizátori projektov nepocitujú potrebu pri implementácii projektov spolupracovať s inými subjektmi a projektové aktivity vykonávajú skôr samostatne.

Využívanie možnosti realizovať cezhraničné projekty v spolupráci s Ukrajinou či už zo slovenskej alebo ukrajinskej strany je nízke. V danom skúmanom období malo cezhraničný presah len 5 % realizovaných projektov zo slovenskej strany a 3 projekty zo strany ukrajinskej. Na jednej strane je to spôsobené určitou obavou z nepoznaného, z rozdielnych podmienok na oboch stranách hranice, ale aj nízkou kapacitou a skúsenosťami potenciálnych ukrajinských partnerov. Na ukrajinskej strane sú deklarované ako hlavné prekážky pre väčšie množstvo cezhraničných projektov nedodržiavanie pravidiel udeľovania nenávratných finančných zdrojov, nekvalifikovanosť verejnej správy a korupcia.

*) **Závery a odporúčania**

Realizovaný prieskum v rámci projektu „Audit pripravenosti prihraničných oblastí s Ukrajinou na rozvoj s dôrazom na cezhraničnú spoluprácu“, tak ako už bolo uvedené, sa nesústreďoval na všetky oblasti súvisiace s rozvojom predmetného regiónu, ale analyzoval len tie, ktorých zlepšenie si nevyžaduje veľké finančné investície, ale len nárast uvedomenia či zmenu prístupu, viac vedomostí a skúseností, či zmenu spravovania. Medzi také bolo zaradený **inštitucionálny rámec pre podporu rozvoja, zapojenie podnikateľov do rozvoja, rozvojové plány, spolupráca s Ukrajinou a využívanie nenávratných finančných zdrojov na podporu rozvoja.**

Autori si uvedomujú, že zistenia či závery, z ktorých časť je predmetom tejto publikácie, nemajú vyčerpávajúci charakter, pretože prieskum bol jednak realizovaný v pomerne krátkom časovom období a pokrýval pomerne mnoho tém, ale bol ovplyvnený aj pomerne slabou dostupnosťou a spoľahlivosťou získaných informácií pri formálnom (sekundárnom) prieskume, ako aj limitovanou ochotou reprezentantov niektorých inštitúcií podieľať sa na priamom (primárnom) prieskume. Napriek tomu pokladáme výstupy z projektu, ktorých súčasťou sú aj expertné názory, nielen za vierohodné, ale aj dobre použiteľné pre smerovanie ďalších aktivít v regióne, aby sa zlepšila jeho socio-ekonomická situácia.

Autori tohto prieskumu by chceli upozorniť, že nie všetky zistenia, ktoré sú uvedené aj na základe názorov respondentov, sú vždy v súlade s názormi autorov.

I) ZÁVERY

Súčasný stav v skúmaných oblastiach môžeme charakterizovať nasledovne:

1. Kvalita služieb na podporu rozvoja, ktoré poskytuje inštitucionálny rámec v skúmanom regióne (subjekty, ktoré majú napomáhať rozvoju územia tak z verejného – VÚC, mestá, mikroregióny, ako aj súkromného sektora – ARR/RRA, CPK, RPIC, BIC, SOPK, SPPK, neziskové organizácie).
 - Organizačné prostredie na úrovni miest a VÚC nevytvára dostatočne priaznivé podmienky pre koordináciu a manažment rozvojových aktivít, za ktoré sú zodpovední.
 - Mestá sa sústreďujú hlavne na prípravu, implementáciu a manažment vlastných projektov a málo sú zastúpené činnosti v oblasti iniciácie rozvojových aktivít iných subjektov, koordinácie rozvojových aktivít na vlastnom či spádovom území, či podpory spolupráce a partnerstiev.

- Prakticky u všetkých skúmaných subjektov inštitucionálneho rámca sa javí ako nedostatočné využívanie informačno-komunikačných technológií na podporu rozvoja.
 - Prevažuje nesystematická, jednostranná orientácia na nenávratné finančné zdroje, hlavne EÚ, čo nepredstavuje dlhodobu udržateľný model financovania aktivít.
 - Skutočne funkčné (a nie formálne) rozvojové partnerstvá v území sú vzácne a prevláda individualistický prístup.
 - Poradenstvo v oblasti rozvojových aktivít je v regióne dostatočné z hľadiska geografickej dostupnosti, chýba väčšia špecializácia, čo má vplyv na odbornú hĺbku poradenstva.
 - Webové stránky sú zostavené zastaraným spôsobom a nevyužívajú disponibilné moderné inováívne prístupy, ktoré zefektívňujú poskytovanie služieb.
2. Zapojenie podnikateľov do rozvoja
- Ekonomická aktivita lokálnych podnikateľských subjektov s Ukrajinou, vzhľadom na blízkosť hranice je nízka. Žiadny z respondentov, ktorí nemajú nadviazané obchodné vzťahy s Ukrajinou to neplánuje zmeniť ani v najbližšej dobe.
 - Miestne podnikateľské subjekty svoju hlavnú zodpovednosť voči regiónu vidia v oblasti vykonávania svojich podnikateľských aktivít. Ich nižšie uvedomenie v oblasti spoločenskej zodpovednosti firiem má negatívny vplyv na rozsah ich podpory v oblasti nekomerčných rozvojových aktivít.
3. Rozvojové plány miest
- Rozvojové ciele sú často vytýčené veľmi všeobecne a obsahové zameranie rozvojových plánov sa niekedy mení podľa aktuálnych možností získania doplnkových finančných zdrojov a nie podľa reálnych, konkrétnych a špecifických potrieb mesta.
 - Rozvojové plány sú často zostavené tak, že neberú do úvahy súlad svojho rozvojového smerovania s rozvojovým smerovaním blízkych miest v regióne, aby dosiahli synergický efekt.
 - Rozvojový plán je vnímaný väčšinou ako dokument, ktorý je vyžadovaný zo zákona a je potrebné ho dokladovať pri predkladaní projektov za účelom získania finančných zdrojov zo štrukturálnych (alebo iných) fondov. Často neobsahuje vyčerpávajúci spôsob jeho implementácie, aktualizácie či vyhodnotenia.
 - V prípade všetkých miest nie sú dostatočne cielavedome integrované hlavné dokumenty rozvoja, teda PHSR a územný plán.
4. Slovensko-ukrajinská spolupráca na úrovni podnikateľov, inštitucionálneho rámca a ďalších subjektov
- Ekonomická aktivita lokálnych podnikateľských subjektov s Ukrajinou, vzhľadom na blízkosť hranice je nízka. Ani jedna zo skúmaných firiem neexportuje či importuje z Ukrajiny know-how, nové technológie resp. inováívne postupy.

- Mestá v súčasnosti a ani v najbližšom čase spoluprácu s Ukrajinou nepovažujú za rozvojovú prioritu. Podporné inštitúcie (ARR/RRA, CPK, RPIC, MVO) sú k takejto spolupráci motivované a pripravené.
 - Blízkosť Ukrajiny, ktorá je oddelená Schengenskou hranicou je v súčasnosti chápaná viac ako bariéra než príležitosť na rozvoj.
 - Kvalita, obsah a rozsah, ale aj budúcnosť spolupráce s Ukrajinou je vnímaný najmä cez možnosti získania mimorozpočtových zdrojov na realizáciu spoločných cezhraničných projektov.
 - Na ukrajinskej strane je minimálna podpora cezhraničných (hlavne ekonomických) aktivít na Slovensko.
 - Rozdielnosť v právnom systéme a predpisoch na oboch stranách, ale aj nedostatok kompetencií miestnych ukrajinských samospráv či ďalších aktérov rozvoja v Zakarpatsku je prekážkou na zintenzívnenie spolupráce.
5. Rozsah, kvalita a účinnosť využívania nenávratných finančných zdrojov na podporu rozvoja.
- Prakticky neexistujú programy či politiky, ktoré by sa priamo zameriavali na rozvoj tohto znevýhodneného a zraniteľného územia. Pri výbere projektov chýba posúdenie regionálnych špecifik.
 - Vo vnútri skúmaného územia je pozorovateľná geografická a sektorová nevyváženosť čerpania nenávratných finančných zdrojov.
 - Neexistuje vzájomná informovanosť a koordinácia projektov realizovaných v území čo často spôsobuje duplicitu projektových zámerov a nízky synergický efekt.
 - Počet cezhraničných projektov s Ukrajinou (iniciovanych buď zo slovenskej alebo ukrajinskej strany) je nedostatočný a minimálnym spôsobom prispievajú k rozvoju skúmaného regiónu.

II) ODPORÚČANIA

Na základe realizovaného prieskumu, poznania predmetného regiónu, príkladov z iných podobných lokalít v Európe, ako aj expertných názorov, v súvislosti so zvýšením dynamiky rozvoja predmetného regiónu navrhujeme, aby sa ďalšie aktivity smerovali k cieľom:

1. Zvýšiť uvedomenie u volených či výkonných pracovníkov samospráv o dôležitosti zmeny od administratívneho ku inovačnému prístupu spôsobu rozvoja ich regiónu, prostredníctvom rôznych osvetovo-vysvetľovacích aktivít (publikácie, semináre a pod.).
2. Zdôrazniť a posilniť úlohu miest ako lídrov rozvoja nielen pre svoj kataster, ale aj pre obce v zónach ich priameho vplyvu či v ich spádovej vidieckej oblasti cez princíp polycentrizmu, prostredníctvom procesu spoločného plánovania rozvoja ako aj prerozdelením úloh a zodpovedností v implementácii rozvojových aktivít.
3. Inštitucionálne a odborne posilniť tie organizačné zložky miest, ktoré sú zodpovedné za prípravu a implementáciu rozvojového plánu, ako aj za manažment rozvojových procesov.

4. Orientovať proces rozvoja regiónu cez najvýznamnejšie póly rastu a vytvárať ich funkčné aglomerácie na zvýšenie ich konkurencieschopnosti a sústredenie odborných kapacít.
5. Aktualizovať rozvojové plány miest nielen za účelom zvýšenia ich kvality a použiteľnosti, ale aj za účelom ich nadväznosti na plány iných miest v regióne a VÚC, aby sa ich implementáciou výrazne zvýšil ich synergický efekt na celý región.
6. Vytvoriť mechanizmus pre koncentráciu kvalitných poradenských služieb v regióne ich defragmentáciou, špecializáciou a posilnením odbornosti.
7. Vytvoriť v regióne špecializovanú inštitúciu, ktorá by uľahčovala rozvoj spolupráce s Ukrajinou poskytovaním aktuálnych informácií, konzultácií, sprostredkovania kontaktov z alebo na Ukrajinu, a ktorá by slúžila tak pre verejnú správu ako aj pre podnikateľov a ďalšie subjekty.
8. Posilniť úlohu univerzít v rozvoji regiónu ako nositeľov cieleného aplikovaného výskumu, inovácií či edukátorov ľudí v špecializáciách, ktoré región potrebuje.
9. Zvýšiť vedomosti a zručnosti vo využívaní informačno-komunikačných technológií na rozvoj, hlavne u pracovníkov mestských úradov a poradenských inštitúcií a súčasne zvýšiť počet a kvalitu bezplatných verejne dostupných internetových miest.
10. Zlepšiť úroveň elektronickej informovanosti a komunikácie v súvislosti s rozvojovými aktivitami.

Odporúčania sú formulované tak, aby mohli byť témou cieleného programu či projektu. Sme si vedomí toho, že môžu byť doplňované a rozširované na základe skúseností a poznatkov ďalších subjektov, pôsobiacimi či zaoberajúcimi sa predmetným regiónom. Hlavným účelom je, aby sa rozvojové aktivity a ich podpora defragmentovali, aby sa dodržiaval princíp koncentrovanosti, doplnkovosti a synergie a súčasne, aby región bol rozvíjaný na základe inovatívnych prístupov k manažmentu rozvojových procesov

Mestá: Čierna nad Tisou, Giraltovice, Hanušovce nad Topľou, Humenné, Kráľovský Chlmec, Medzilaborce, Michalovce, Sečovce, Snina, Sobrance, Strážske, Stropkov, Svidník, Trebišov, Veľké Kapušany, Vranov nad Topľou

Mikroregióny: Borolo, Združenie obcí pod hradom Čičva, Duša, Juh Šíravy, Koromľa, Ladomirka, Rovina, Trojhraničie.

Neziskové organizácie: Agentúra rozvoja Slovensko – Východ Humenné, Armando, o. z., Bodrogto-ur, o. z., Nadácia Pro Futura, Lokálne Partnerstvo sociálnej inklúzie Vranov nad Topľou, Partnerstvo sociálnej inklúzie okresov Humenné – Snina, Rutenicart, o. z., Šanca pre každého v Medzibodroží, o. z. Zemplínska akadémia, n. o.

Obce: Banské, Belá nad Cirochou, Bežovce, Borša, Brekov, Budkovce, Dlhé nad Cirochou, Drahňov, Hencovce, Jasenov, Kamenica nad Cirochou, Kamenná Poruba, Kračúnovce, Lastomír, Lekárovice, Malčice, Malé Trakany, Michalany, Nacina Ves, Nižný Hrušov, Nižný Žipov, Papín, Podhorod', Rakovec nad Ondavou, Sedliská, Stakčín, Trhovište, Ulič, Vyšný Žipov, Zámutov, Zemplínska Teplica, Zemplínske Hámre, Zemplínske Hradište.

Podnikateľské subjekty: BEKY, a. s., Blažej JACKO ŽALÚZIE, BOPER SERVICE, s. r. o., FAMM, a. s., Glass LPS, s. r. o., HUK – SK, s. r. o., JAS EXPORT SNINA, s. r. o., JOHRAMont, s. r. o., KOVO SIPOX, a. s., prevádzka Stropkov, KOVOSTROJ, a. s., POTRAVINARSKÉ STROJARNE SVIDNIK, a. s., REPRO ELEKTRONIK Slovakia, s. r. o., RESS, s. r. o., ROSS KC, s. r. o., STROPTTEL, s. r. o., SVIDGAS, s. r. o.

Podporné organizácie: Agentúra regionálneho rozvoja Košice, Agentúra regionálneho rozvoja PSK, Agentúra regionálneho rozvoja Poloniny, Centrum prvého kontaktu Michalovce, Regionálna komora Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory Košice, Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Michalovce, Regionálna rozvojová agentúra Borolo, Regionálna rozvojová agentúra Dolný Zemplín, Regionálna rozvojová agentúra Domaša, Regionálna rozvojová agentúra Humenné, Regionálna rozvojová agentúra Kráľovský Chlmec, Regionálna rozvojová agentúra Svidník, Regionálna rozvojová agentúra Šírava, Regionálna rozvojová agentúra Zemplín, Regionálne poradenské a informačné centrum Trebišov, Regionálne vzdelávacie centrum Michalovce,

Samosprávne kraje: Košický samosprávny kraj, Prešovský samosprávny kraj

Stredné školy: Cirkevná spojená škola : Gymnázium sv. Cyrila a Metoda, Základná škola sv. Cyrila a Metoda Humenné, Cirkevné gymnázium sv. Jána Krstiteľa Trebišov, Gymnázium Dr. C. Daxnera, Vranov nad Topľou, Gymnázium duklianskych hrdinov Svidník, Gymnázium blahoslavenej Matky Terezy Svidník, Gymnázium Snina, Gymnázium Sobrance, Gymnázium sv. Jána Zlatoustého Humenné, Gymnázium Trebišov, Obchodná akadémia Michalovce, Obchodná akadémia Trebišov, Obchodná akadémia Vranov nad Topľou, Stredná odborná škola Andyho Warhola Medzilaborce, Stredná odborná škola Stropkov, Stredná odborná škola zdravotnícka Humenné, Stredné odborné učilište odevné Svidník, Stredná zdravotnícka škola Michalovce, Súkromné bilingválne gymnázium (slovensko-ruské) Snina, Združená stredná škola hotelových služieb a obchodu Michalovce

NÁZOV PROJEKTU

Audit pripravenosti prihraničných oblastí
s Ukrajinou na rozvoj s dôrazom na cezhraničnú
spoluprácu

GRAFICKÁ ÚPRAVA Mgr. Svetozár Šomšák

VYDANIE Prvé

POČET STRÁN 62

ROK VYDANIA 2009

Karpatský rozvojový inštitút je odborná nezávislá, nezisková mimovládna organizácia, s medzinárodnou pôsobnosťou, zameraná na podporu integrovaného regionálneho rozvoja. Poslaním Karpatského rozvojového inštitútu je prispievať k sociálnemu a ekonomickému rozvoju, s dôrazom na rozvoj periférnych, marginalizovaných oblastí. Problematika rozvoja je pritom chápaná komplexne vrátane rozvoja občianskej spoločnosti, rozvoja ľudských zdrojov, ako aj technologického, environmentálneho a kultúrneho rozvoja.

V súlade s identifikovanými potrebami Karpatský rozvojový inštitút pôsobí najmä v šiestich nasledujúcich oblastiach:

- Vytváranie rozvojových koncepcií a strategických štúdií
- Zostavenie a manažment rozvojových plánov, programov a projektov
- Hodnotenie plánov, programov a projektov
- Prenos vedomostí a zručností v oblasti regionálneho rozvoja smerom na Slovensko ako aj zo Slovenska
- Vzdelávanie, konzultácie a poradenstvo pre rozvojový proces

Karpatský rozvojový inštitút

Letná 27, 040 01 Košice

tel.: 055/ 799 49 20

e-mail: kri@kri.sk

web: www.kri.sk